

تہ لقمہ
شہ شہم

www.alibapir.com

رنجیرہی بابہ تہ ہہ نوکیہ کان

عسلے باپہر

ہر حشرینہ مایہ کی کرنگی

وتاریرنی

وزلا

بسم الله الرحمن الرحيم

ہر مذہب کا یہ کی کرنی
و تاریری

علی باپیر

پروفیسر ڈاکٹر محمد رفیع

**ماڻھو لھ ڇاپڊانه وھي پارٽيزاوه ٻو
نوسينگه ي ته فسير**

ناوي ڪٽ ڀڄ: ڇهنڊ بنهه ماڻه ڪي گرنكي وتار ٻيڙي
نو سهر: عهلي ٻاپير
ٻلاو ڪرد نه وھي: نوسينگه ي ته فسير / ٻو ٻلاو ڪرد نه وھو ڀاڪه يانڊن
ذ ه ت: نه و زاد ڪوئي
به رگ: اُمين مخلص
سالي چاپ: 1427 ڪ - 2006 ز
ت - پراڙ: 3000 دانه

له ڪٽيڀڄانه ي گشتي ههوليڙ ڙماره ي سپارڊني (125) ي سالي 2007

الٽا فسير
ٻو ٻلاو ڪرد نه وھو و راگه يانڊن
ههوليڙ - شه قاضي دادڪا - ڙير نوتيلي شيرين ٻلاص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
مؤنايل: ۲۲ ۵۱ ۴۶۰ ۷۵۰ - ۹۱ ۷۲ ۱۳۸ ۷۷۰
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

زنجیرہ ی بابہ تہ ہنووکہ ییہ کان
تہ لقیہ :

چند بنہ مایہ کی گرنگی و تاریخی

چاپی یہ کہم

علی باپیر

1428 ھ

2007 ز

یو بلا و کردہ و وراکھانڈن

ماڼی له چاپ‌دانه‌وې پارټيزاوه بډ
نوسينگه‌ی ته‌فسير

ناوی کتیب: چهند بنه‌مايه‌کي گرتگی و تاريځي
نوسره: علي باپير
بلاو‌کردنه‌وې: نوسينگه‌ی ته‌فسير بډ بلاو‌کردنه‌وې و راگه‌ياندن
هه‌ولير
خه‌ت: نه‌وزاد کوځي
به‌رگ: امين مخلص
نوره و سالی چاپ: يه‌که‌م ۱۴۲۸ ل - ۲۰۰۷ ز
تيراز: ۳۰۰۰ دانه

له کتیب‌خانه‌ی گشتی هه‌ولير ژماره‌ی سپاردنی () ی سالی

تفسير
بډ بلاو‌کردنه‌وې و راگه‌ياندن
هه‌ولير - شه‌قامی دادگا - ژير نوټيلي شيرين پالاص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
موبايل: ۰۷۷۰ ۱۳۸ ۷۲ ۹۱ - ۰۷۵۰ ۴۶۰ ۵۱ ۲۲
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

(6)

پېشكەش بى

بەو وتارىيىزانەى بە ساغىبى و دىسۆزىبى و لىزانىبى و لەبەر پۆشنايى
قورئان و سوننەت دا پروون و راشكاو و بوپزانە خەلگى لە راستى يەگانى
ئىسلام و ياساگانى شەرىعەت حالى دەكەن و پېش وتارىش بە كـردار
ئىسلام و بەها بەرزەگانى يان لە خوياندا بۆ بەرجەستە دەكەن.

The banner is divided into several sections:

- Top Left:** Facebook icon and text: "رەزىدەندى مەكتەپى مەزىنەدا غەلىر بارىد".
- Top Right:** Facebook icon and text: "AliBapir/عەلى باپىر".
- Middle Left:** Archive.org icon and text: "archive.org/details/@alibapir".
- Middle Right:** YouTube icon and text: "عەلى باپىر/ AliBapir".
- Center:** A portrait of a man in a turban with text above and below it. Above: "لە ئۆرە دوغەندەرىيەت ئەمەلگەن", "بەزىرەنە", "دەن مەكەم بىر مەقام ئەمەلگەن". Below: "بەزىرەنە", "بەزىرەنە", "بەزىرەنە".
- Bottom Left:** AliBapir logo and two QR codes.
- Bottom Right:** Social media icons (Twitter, Telegram, WhatsApp) and three QR codes.

پېناسەى ئەم نامىلكەيە

خويىنەرى بەرپىز:

ئەم نامىلكەيە وەك سەرچەم ھاوۋەلەكانى دىكەى لە ئەسلدا وتارىكى بەندە بوو كە بۇ ژمارەيدەك لە مامۇستايانى وتارىيىز لە ھەولير و دەوروبەرى دراوۋو پاش ئەوۋى لە كاسيىتەوۋ ھيىراوۋەتە سەرکاغەز(تە) پيىيدا چوومەتەوۋ سووكە دەستكارىيەكەم كىردوۋ، بەم شىۋەيدەى ليىھاتوۋ، ھىواداريشم ئەم نامىلكەيە ويىراى كىتبى (زانايانى ئىسلام كىن و چۆن؟!) يارمەتيدەرىكى باشى مامۇستا وتارىيىزو دەرسبيىژەكان بىت لە بوارى چۆنيەتى وتاردان و دەرس گوتنەوۋو ئامۇژگارى كردندا. وە بىيىتە مايەى كاريگەر بوون و بەرھەمداربوونى وتارو دەرس و دەورو ئامۇژگارىيەكانيان.

(1) لە لايەن برائى بەرپىزم كاك (حيدر مۇظفر) ھيىراوۋەتە سەر كاغەزو كاك (زانا حسن بابكر) تايپى كردو. خوا پاداشتايان بداتەوۋ .

پیشه‌کی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله
المهتدين بهذاه

خوای به‌خشه‌رو به‌به‌زه‌یی (سبحانه و تعالی) پاش ته‌وی هه‌ر کام له
تاده‌م و هه‌وای هاوسه‌ری -سه‌لامی خویان له‌سه‌ر بی- له لایه‌ک و
تیبلیسی نه‌گریسی له لایه‌کی دیکه‌وه له تاسمان و به‌هه‌شته‌وه ناردنه
سه‌ر زه‌وی، وه‌ک سزایه‌ک بۆ سه‌رپیچی یه‌که‌یان، پیی راگه‌یاندن که
له‌مه‌ودوا بۆ به‌رپوه‌بردنی ژیان و گوزه‌رانی سه‌ر زه‌وی خویان و وه‌چه‌کانیان
به‌رنامه‌و رینمایی تایبه‌تی خویان بۆ ده‌نیی و موژده‌شی پیداون که
ته‌گه‌ر به‌پیی به‌رنامه‌و هیدایه‌تی خوا به‌رپوه‌بچن و ژیانی تاکیی و
خیزانی و کومه‌لیی یان له‌به‌ر رۆشنایی شه‌ریعه‌تی خوادا ریک بڅهن،
ته‌وه هه‌رگیز دووچاری سه‌رگه‌ردانیی دونیاو چاره‌ره‌شی و بی‌مرادیی
دواړۆژ نابن، وه له هه‌مان کاتیش دا هه‌ره‌شه‌ی لی‌کر دوون و ترساندوونی
که ته‌گه‌ر پشت له به‌رنامه‌و ریبازی خوا بکه‌ن و له راسته‌شه‌قامی خوا
(عزَّ وجلَّ) هه‌تله‌بن، گیرده‌ی ژینتالیی دونیاو کویره‌وه‌ریی و کویره‌وونی
رۆژی دواپی ده‌بن! وه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿ قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْتَقِي ۚ وَ
مَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

﴿أَعْمَى﴾ (طه 123، 124)، واته: - خوا - فەرمووی هەردوولتان پێکەوه لێی بچنە خواری کە هەندیکتان دوژمنی هەندیکتان، جا هەركات ئەمنه وه پێنمایی تان بۆ هات ئەو هەركەسێك شــــوین هیدایەتی من بکەوێ نە - ئە دنیا - سەهرگەردان دەبێ و نە - ئە دواڕۆژیش دا - ڕەنجەرۆو بێ مراد دەبێ، بەلام هەر کەسێك پشت ئە یاد (و بەرنامه) ی من بکات ئەو - ئە دنیا دا - ژيانیکـی تەنگ و تالێ دەبێو ئە ڕۆژی قیامەتیشدا بە کوێری حەشری دەکەین.

جا بێگومان خۆی کاربەجێ حیکمەتی وای خواستوه کە پەيام و بەرنامەکانی خۆی بۆ پێنمایی مرۆف و جن قۆناغ بە قۆناغ و بە گوێره ی پێویست بە پیغەمبەرانى هەڵبژاردەى خۆیدا (عليهم الصلاة والسلام) ڕەوانە بکات، وهك فەرموویهتی: ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ -75- . واته: خوا ئە فریشتەکان و ئە خەلکی ڕەوانە کراوانی هەڵبژێری، بێگومان خوا بیسەر و بینەرە.

وہخوای زاناو توانا (عز و جل) راشی گەیانده کە تەنیا پاش هاتنی پیغەمبەران (صلوات الله و سلامه عليهم) و هەڵسانیان بە هەردوو ئەرکی گەورەو گرنکی: موژدەدان و ترساندن، خەلکی بیانوو براو دەبن، وهك فەرموویهتی: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء -165) . واته: پیغەمبەرانیکى موژدەدەر و ترسێنەر تاکو خەلکی پاش پیغەمبەران (عليهم السلام) هیچ بەلگە یەکیان ئەسەر خوا نەبێ، وه بێگومان خوا زالێ کاربەجێ یە.

جا دیاره پیڼغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم السلام) ئه‌رکی موژده‌دان (تبشیر) به به‌خته‌وه‌ری دنیاو سهر‌فرازی له دوا‌رژژدا له‌کاتی په‌یره‌ویسکردن له شه‌ریعه‌ت و، ترساندن (انذار) به‌سهر‌گردانیی وژینتایی دنیاو په‌نجه‌رژیی و رۆژ ره‌شیی دوا رۆژ، له‌کاتی لادان و لاملیی له شه‌ریعه‌تیان زۆرباش جی‌به‌جی کردوه به ته‌واوی بوونه‌ته به‌لگه‌ی خوا به‌سهر به‌نده‌کانییه‌وه هه‌موویانیان - یان زۆربه‌یانیان - بیانوو براو کردوه.

هه‌تا پیڼغه‌مبه‌ری خاتهم (محمد ﷺ) که ته‌ویش به حوکمی سهر‌وه‌ر بوون و کۆتایی بوونی بۆ پیڼغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) له هه‌موویان چاکتر ئه‌و ئه‌رکه‌ی ته‌نجام داوه، وه‌ک له وتاری حه‌جی مائه‌واایی^(ه) (خطبة حجة الوداع) دا هاوه‌لانی به‌رێزی به‌چاکترین شیوه‌ شایه‌دی یان بۆ داوه‌ ئۆبالیان بۆ کیشاوه‌ کاتیک پی‌ی فهرموون: (أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟! ئه‌ری پی‌م راگه‌یانده‌؟! ته‌وانیش گو‌تیان (اللهم نعم) به‌لێ ئه‌ی خوایه‌ پی‌ی راگه‌یاندین، ته‌ویش په‌نجه‌ی موباره‌کی به‌ره‌و ئاسمان به‌رزکردۆته‌وه‌و پاشان ئاماژهی بۆ ئه‌و هه‌موو خه‌لک و حه‌شاماته‌ زۆره‌ که زیاتر له‌ سه‌د هه‌زار (100,000) بوون کردوه‌و فهرمویده‌تی: (أَللّهُم فَاشْهَدْ) ئه‌ی خوایه‌ ده‌تۆ شایه‌ده‌!

ئنجما ئاشکراشه‌ که به (موحه‌مه‌دی کوری عه‌بدو‌للا ﷺ) ده‌رگای پیڼغه‌مبه‌رایه‌تی و وه‌حی داخراوه‌: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (الاحزاب-40)،

(2) وه‌ک له (صحیح مسلم) دا هاته‌وه.

جا به كينك له بواره كانی هاو کاریكردن و پشتگیری كردنیاں ته وهیه كه به تیبینی و سه رنج و ره خنه و ئاموژگاریه كانیان دهوله مه ندیان بكن و له هیچ قسه هیه كی خپرو ئاگاداری و سه رنجیكی به سوود بویان دریغی نه كهن،

به پیی فرمانی خوا: ﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَكَوْاَصَوًّا بِالْحَقِّ وَكَوْاَصَوًّا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾ (العصر 1-3) وه به پیی فرمانی پیغمبره کی خواش ﷺ (الذین: النصيحة. قلنا لمن؟ قال: لله ولکتابه ولرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم) متفق علیه. واته: تاین دلسوزی یه، گوتمان بو کی؟! فرمانوی: بو خواو کتیبه کی و پیغمبره کی و پیشه وایانی مسوئمانان و تیکرایشان به گشتی.

تنجا پیوسته ماموستایانی و تارییش له بهرانبهردا زور به دلفراوانیی و خوشحالیی و تهوازوع و سوپاسکردنه و تیبینی و سدرنجی خه لکی - به تاییهت که له پرووی دلسوزی یه و خراییهت پرو - وهر بگرن و پییان وانه بی هدر له بدر نه و ی چونه ته سدر مینبهر و قسه بو خه لکی ده کن و ناموژگاری یان ده کن له هه موو خه لکه که چاکترن و لییان زاناترو شاره زاترن و پیوستی یان به تیبینی و سدرنج و ناموژگاری که س نه ماهه! چونکه بیگومان مخرج نیه هه رچی چوه سدر مینبهریک له هه موو نه وانه ی خوار مینبهره که چاکتر شاره زاتر بیت، وه مخرج نیه هه که سیک بوو به تیمام و له میحرابدا وه ستا، له هه موو نه وانه ی له پشتیه وه وه ستاون له خوا نزیکتر و پاکتر بیت (عطاء الله السکندری) یش جوانی گوته که ده لی: (لاتصاحب عالماً یرضی عن نفسه وأی علم لمن یرضی عن نفسه!!) واته: هاوه لییتی زانایه که مه که که له خوی رازی یه، جا که سیک له خوی رازی بی کوا زانیاری هه یه!؟

کو تایی ئه م پیشه کی یش به چهند قسه یه کی نهسته قی (علي بن أبي طالب) خوا لیی رازی بی دینم:

(مَنْ نَصَّبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ
وَلْيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِرِّتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ، وَ مُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ
بِالْأَجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ) (۱)، واته: هه‌رکه‌سیک خۆی کرده
پیشه‌وا بو خه‌لکی با له‌فیڕکردنی خۆیه‌وه پیش فیڕکردنی خه‌لکی ده‌ست
پیی بکات، وه با خه‌لک فیڕی ئه‌ده‌ب و ئاکاری جوانکردنی به هه‌لوێست و
ره‌فتاری بی پیش زمان (و وتاری) که‌سیکیش توانیپی خۆی فیڕبکات و
خۆی بکاته‌ خاوه‌ن ئه‌ده‌ب و ئاکاری په‌سه‌ند شایسته‌تره به‌ریز لیگیران
له که‌سیک که سه‌رگه‌رمی فیڕکردن و ئه‌ده‌ب دادانی خه‌لکه (و خۆی
پشت گوی خسته‌وه) (۲)

خواش به‌که‌رده‌م و لوطفی بی سنووری زانیاری و شاره‌زایی یه‌که‌مان بکاته
به‌لگه‌ی ده‌ستمان به‌سه‌ر خه‌لکه‌وه، نه‌ک به‌لگه‌ی خه‌لک به‌سه‌رمانه‌وه، وه
تی‌مه‌ش بکاته به‌لگه‌ی خۆی و به‌رنامه‌که‌ی به‌سه‌ر خه‌لکه‌وه، نه‌ک باریین
به‌سه‌ر ئیسلامه‌وه و بیانوو و به‌لگه‌ی خه‌لک بین به‌سه‌ر ئیسلامه‌وه!

15 ذی القعدة 1427

2006/12/6

هه‌ولێر

(3) بروه‌نه: (سَجَّعَ الْحَمَامُ فِي حَكَمِ الْأَمَامِ) ص 420، که کتییی (منهج علي أبي طالب في
الدعوة الى الله) ص 262، لیئی وهرگرتوه، که هی (د سلیمان بن قاسم العید) د.

(4) ئه‌وه‌ی نیوان که‌وانه‌کان خۆم زیادم کردو» ئاکو ماناکه‌ی پروتربن.

دهستیاك

به‌ریزان !

سه‌ره‌تا پیش ته‌وی ده‌ست به باب‌ته‌که بکه‌م ده‌مه‌وی ته‌وه روون
بکه‌مه‌وه که به‌راستی ئیمه وه‌کو ته‌هلی عیلم له‌هر ئاستیاك دابین وه له
هه‌ر شوئینیاك بین پیوستیمان به‌وه هه‌یه که رۆژ به‌رۆژ زانیاری و
شاره‌زایی خۆمان زیاد بکه‌ین، چونکه خوا (جل شأنه) به پیغه‌مبه‌ری
کو‌تایی (عليه الصلاة والسلام) که له‌نیو به‌شه‌ردا وه له‌نیو
پیغه‌مبه‌راند (عليهم الصلاة والسلام) له هه‌موان زاناترو شاره‌زاتر بووه
له سوره‌تی (طه) - 114 - دا ده‌فرموئ (وقل رب زدني علماً) بلێ ته‌ی
په‌روه‌ر دگه‌رم زانیاریم بۆ زیاد بکه‌، وشه‌ی (رب) به‌کار هیناوه چونکه
(رب) واته‌ خاوه‌ن و په‌روه‌رده‌که‌رو مشهورخۆرو سه‌روه‌ر، جا ته‌گه‌ر
پیغه‌مبه‌ری خوا (عليه الصلاة والسلام) پیوستی به‌وه بی که
په‌روه‌ر دگه‌ری زانیاری بۆ زیاد بکات، ئیمه زۆر زیاتر پیوستیمان به‌وه
هه‌یه که هه‌میشه له هه‌ولێ ته‌وه‌داین زانیاری و شاره‌زایی خۆمان زیاد
بکه‌ین.

مه‌به‌ستم ته‌وه‌یه که ئیوه وه‌کو مامۆستایانی به‌ریز ده‌زانم هه‌ر
کامیکتان یان مینه‌رتان به‌ده‌سته‌وه‌یه یان ته‌وی که نه‌هیل‌درا بی له‌سه‌ر
مینبه‌ر بمینیتته‌وه یاخود ریگه‌ی وتاردانی لێ گیرایی، میحرابی به‌ده‌سته‌وه
هه‌یه، یاخود ده‌رس به قوتابیانی ده‌لێ یان به‌لای که‌مه‌وه له چوار چیوه‌ی

خویدا مال و خزمان و خیزان و دهر و دراوسی و خه‌لک روی تی ده‌کا و
 پرسیری لی ده‌کا وه هه‌ر کامیک له ئیوه به‌ته‌ئکید نه‌ندازه‌یه‌ک شاره‌زایی و
 زانیاریتان هه‌یه به‌لام: ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ (یوسف - 76)، ته‌نیا خوا
 (جل شأنه) زانیارییه‌کی دهر و دهر و هه‌مه لایه‌ن و گشتگیری هه‌یه. نه‌گه‌ر
 نا ئیمه‌ی ئینسان هه‌ندئ شت ده‌زانین، وه زور شتیش نازانین، وه
 شاعیریک ده‌ئ: ﴿عَلِمْتَ شَيْئاً وَغَابَتْ عَنْكَ أَشْيَاءُ﴾ جامن له‌وه‌ی که
 ده‌یزانم له ته‌نجامی ورد بوونه‌وه‌م له قورئان و سونه‌ت و له ته‌نجامی
 ته‌زموونی خۆم له مه‌جالی کاری ئیسلامی و وتاریژی دا وه له مه‌جالی
 نووسین و دهرس و دهر دا، ویستم که ئیوه‌ی به‌ریزی لی به‌هره‌مه‌ند بکهم،
 وه به‌ته‌ئکید هه‌مووشمان پیوستیمان به‌یه‌کتری هه‌یه، خوی په‌روه‌رد گاریش
 ده‌فرموی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة - 2) واته: هاوکاری یه‌کتر
 بکهن له‌سه‌ر چاکه‌کاری و پارێزکاری.

ئه‌وه‌ش بێگومان چاکه‌کاری یه‌ که‌ئینسان له‌و زانیارییه‌ی که هه‌یه‌تی
 ئی بلابکاته‌وه‌ هه‌ول بدا غه‌یری خۆی لی به‌هره‌مه‌ند بکا، وه به‌راستی
 عاقل ته‌و که‌سه‌یه عه‌قلی خه‌لک و عیلمی خه‌لک دینیتته گه‌ل عه‌قل و
 زانیاری یه‌کانی خۆی و خۆی پی ده‌وله‌مه‌ند ده‌کا، جاهیلیش ته‌و که‌سه‌یه
 که عه‌قل و عیلمی خۆی پی به‌سه‌و خۆی بی نیاز پیشان ده‌دا...

بەريزان:

يىگومان ئەمىر تەكە مەنبەرىك ۋەك پىيۈست و تاراددەيەك مەيىتەۋە
 بەبۇچونى مەن كە قسەى حەقى ئەسەر بىرىۋ ئەو راستىيانەى ئەسەر
 بىرىنە روو كە خەللك پىيۈستى پىيان ھەيە بۇ دىن و ژىن، مەنبەرى
 پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام)، مەنبەرى مزگەوتەكانن، ئەۋەش نەك
 ھەر مەن بىلەم، بەلكو يەكەك ئە ەلمانىيەكان كە ھەندىكىيان ھەن
 ئەندازەيەك تىنصاف و ويژدانىيان ھەيە ئە ھەفتەنامەى ھاروللا تىدا
 شىتىكى نووسىبوو دواى ئەۋەى باسى ئەۋە كرەبوو كە ئەمەودوا وتارى
 مامۇستايەكان كە ئەسەر مەنبەرەكان دىخويىنەۋە سنووردار بىرىۋ ئە
 لايەن ئەۋەقافەۋە كۆنرۆل بىرىۋ پىيان بىلەن چ بىلەن و چ نەلەن، ئەو
 كەبىرە ھەندى قسەى بە تىنصافانەى نووسىبوو وتبووى تەنيا مەنبەرى
 مزگەوتەكان مەن كە ئەۋەى خەللك دىلى پى خۇش دەبىۋ ۋە بەرچاۋى
 خەللكى پى رۆشن دەيىتەۋە، ئەسەرى بىگوتى، ئىۋە ئە جىياتى ئەۋەى ئەو
 مەنبەرەش كە مەنبەرى مزگەوتە دايىخەن ھەۋلەدەن مەنبەرى دىكەى
 ئازاد بىكەنەۋە با قسەى حەق و راست و ئازادانە ئە شوپىنى دىكەشەۋە
 بىرىۋ، نەك ئەو تەكە مەنبەرەش دىخويى، جا ئەراستى دا مەنبەرى
 مزگەوت كە ھەركام ئە مامۇستايان ئە گەرەك و ئە دىۋ ئە دەۋرە بەرى
 خۇيدا ھەفتانە خەللكى بە تىختىيارى خۇيان بۇى كۆدەبنەۋە بە عىبادەت و
 طاعە تىكىشى دەزانن كە كۆبەنەۋە گۆيش بىگرن بۇ مامۇستا، ئەۋە
 بەراستى نىعمەتتىكى زۆر گەرەۋەۋە پىيۈستە باش بىقۇزىنەۋە لىۋى

بەھرەمەند بىن، ئەو ھەر ئىمە ۋەكو ئەھلى ئىسلام ۋە خەلگى مەسۇلمان ۋە دىندار ئەو نىعمەتەمەن ھەيە. خەلگى دىكە دەپى بەپارە خەلگى كۆ بىكەتە ۋەكەتەش ھەندىك ھەر بەنابەدلى دىن، بەلام تۆى مەمۇستە بەئاشكرا خەلگى بۇ كۆدەبىتە ۋە دىتە بەر دەستتە لىسەر خۇشى بەعىبەدەت دەزانى كە گۆيت بۇ بگرى ۋە شەرعىش لىسەرى پىيويست دەكا كە بى ئاگا نەبى ۋە خۇى مەشغول نەكاو كەس لىكەتلى وتاردا قسە لىگەل يەكتى نەكاو بەلكو تەسبىحىش لى دەست ۋەرنەدەن چۈنكە لى فەرمۇدەى پىنغەمبەردا ھاتو (عليه الصلاة والسلام) (وَمَنْ مَسَّ الْخَصْيَ فَقَدْ لَغِيَ) (۱) ۋاتە: ھەركەسىك لىبەردەمى خۇى دەست لىدەنكە چەو ۋەردا ئەو لىغوى كىردە، ۋاتە شىتىكى پوۋچى كىردە كەخىرو پاداشتى بەشدار بوۋنى نوپۇزى جومەكەى كەم دەكەتە، بۇيە پىيويستە بە ئەركى خۇمان ھەستىن ۋە لىو نىعمەتە باش بەھرەمەند بىن.

جا ئەو بابەتەى كە پىشكەشتان دەكەم بۇ ئەۋىە بەرچاۋومان رۆشنىر بىتەۋە كە ئىمە ۋەكو مەمۇستايانى وتارىيىز پىوستە چۈن بىكەن، بۇ ئەۋى وتارەكانمان ۋە قسەكانمان لى دل ۋە دەروۋنى خەلگەدا باشتر جىگىر بى، ۋە باشتر لىيى بەھەرەمەند بىن ۋە لى نىعمەتى وتارى رۆزى جومەدە كۆبۈنەۋى مەسۇلمانان لى رۆزى جومەدا كە پىنغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بە جۆرە جەزنىكى مەسۇلمانانى ناۋزەد كىردە زىاترو چاكتىر لىيى بەھەرەمەند بىن، بابەتەكەشم لى بىست بىنەما پىك ھاتە:

(5) رۋاه مەسۇم عن أبى هريرة (الجامع لأحكام القرآن) للقرطبي، ج 18 ص 81، رقم 5954

1- ساغیی و دلسۆزیی (الاخلاص والنصح):

ئەمە یە کەمین بنه‌مايه بۆ ئینسانی و تاریژ □ خطیب- کە بریتیە ئە ساغی و دلسۆزیی (اخلاص) ئەسەر کیش (وزن)ی (إفعال) (أخلص - يُخلصُ - اخلاصاً)، واتە: (ساغی کردەوه - ساغی دەکاتەوه - ساغ کردەوه) (اخلاص) واتە: ئینسان کردەوه‌کە ی خۆی ساغ بکاتەوه بۆ خواو خلتە ی پێوە نه‌هێلێ. (نصح)یش واتە: دلسۆزیی و پەرۆش بەرانبەر بە خەلکی. بە ئێ مامۆستایان! قسە کردن بۆ خەلک و ئامۆژگاری و بانگکردنی خەلک بۆلای خوا چاکترین کردەوه‌یه، وەك خوای پەرورەدگار دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَ لِلَّهِ وَحَلَّ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (فصلت-33)، ئێرە صیغە ی ئیستفهامی ئینکاریی بەکارهاتوه، واتە: (قسە ی کێ چاکترە ئە هی کەسێک کە خەلک بۆلای خوا بانگ دەکا - قسە ی هیچ کەسێک ئەو قسە یە چاکتر نیە - وە کردەوه‌ی باش دەکا و دەلێ من ئە مسوڵمانانم).

(6) وشە ی (دُصْح) جیا یە لە وشە ی (وعظ)، چونکە (موعظة) بەمانای ئامۆژگاری دێ، بەلام (نصيحة) هەرچەندە لە زمانی کوردی دا لە جیاتی ئامۆژگاری بەکار دێ، بەلام لە زمانی عەرەبی دا بەمانای دلسۆزیی دێ، وە دە شگونجێ (دُصْح) بەبێ خلتە یی مانا بکری چونکە (توبةً نصوحاً)، لە ئایەتی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا) التحريم-8- یانی گەڕانه‌وه‌یه‌کی پاک و چاک و بێ خلتە و خال، دیارە با بای دلسۆزیش دلی بێ خلتە یە!

جا كەواتە خەلك بۆ لاي خوا بانگ كردن كە جۆرىك ئە جۆرەكانى
خەلك بۆ لاي خوا بانگ كردن وتارى جومعه يە، دەبى:

يەكەم: بەساغىيى (إخلاص) ەوە بىكەو بەشى غەيرى خوى پىئە نەھىلنى و
ژەنگ و ژارى پىئە نەبى، ئەمە بۆ بەينى خۇمان و خوا (عز وجل).

دووەم: بەدئسۆزىيەوە بى، دئسۆزىي و پەرۆش (نُصَح) بۆ بەينى خۇمان و
ئەو خەلكە كە قسەيان بۆ دەكەين، چونكە (نُصَح) واتە دئسۆزىي بۆ

خەلك كە ئەگەلياندا دئسۆزىي بەبەزەيى و بەپەرۆش بى و هېچ
مەبەستى دىكەت پىيان نەبىت تەنيا ئەو نەبى كە بەھرەمەنديان

بەكە، خوى پەرورەدگار دەربارەى (إخلاص) دەفەرموى: ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ
مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾ (الزمر-2). ديارە روو ئە پىئەمبەر (عليه الصلاة و

السلام) دەكات و دەفەرموى: بەندايتى بۆ خوا بەكە، وەگەردن كەچىي
خۆتى بۆ ساغ بەكەو. واتە بۆ كەسى دىكە گەردن كەچ مەبە، وە

دەفەرموى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (البقرة-5).
واتە: فەرمانيان پى نەكرابو بەو نەبى كە بەندايتى بۆ خوا بەكەن

گەردن كەچى خۆيان بۆ خوا ساغ بەكەو وەو خلتەي پىئە نەھىلن.

هەرۆهـــــــــــــــــا ئەو فەرمودەيەدا كە (عمر) - خوا لىي رازى بى -

دەيگىر پىئەو بوخارى و موسلم رىوايەتيان كەردە تەنها خوا پى مەبەست
بوون كراو تە مەرجى قبول كرانى كەردەكان: (إنما الأعمال بالنيات، وإنما

لكل امرئٍ لما نوى) واتە: كەردەكان بە پىي نىتەكانن، (واتە كەردەو
باشەكان ئەگەرنا كەردەو خراپ ئەگەر نىتەش باش بى هەر خراپە

كەردەو خراپ بە نىتەش باش باش نا بى، بەلام لىيرە مەبەست ئە

(الأعمال) کردهو چاکه کانه که تهنیا به هوئی نیه تهوه بهرده کهون) (وا غما لکل امرئ ما نوى) واته: وه بۆ هدر ئینسانیک به پئی تهو نیازو مهبهستهی که له دلیدایه کردهوه کدی بۆ حیسابه. که واته کردهوی پاش هههچهنده بهروالته باش بئ ته گهر نیه ته کدی له گهڵ نه بئ و نه یازو مهبهسته کدی ساغ نه بئ، ئین سان ده بیته سهپانی پوو شی و نه یی بههره مند نابئ.

دهرباره (النصح) یش پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) دهههرومئ: (الدين النصيحة) واته دین دئسوزیی به بۆ خه لک.. جا لیته دا ئیمه بۆیه ده لئین: (دئسوزی بۆ خه لک) چونکه قسه بۆ خه لک ده کهین، ته گهر نا دئسوزی به که پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) بهوه ته فسیری کرده کاتیک پرسوویه نه: (لِمَنْ؟) دئسوزی بۆ کی؟! فهرومویه تی (لله ولکتابه و لرسوله ولاتمة المسلمين وعامتهم)، واته: دئسوزی له گهڵ خوا (جل شأنه) له گهڵ کتیبی خوا له گهڵ پیغه مبهه ری خوا له گهڵ گهوه ری مسوئمانان وه له گهڵ مسوئمانان به گشتی.

بهراستی ماموستایانی بهرپز! ئینسان ههتا (إخلاص ونصح) له قسه وه له هه لسوکه وته کانی دا زیاتری واته له گهڵ خوا ساغتر بئ و بۆ خه لک دئسوزتر بئ، قسه کانی باشت جئ ده گرن وه بهراستی جوان گوتراوه که پیشینی باشمان گوتووویه نه: (قسهی کابرای قسه که ره له کوئ بیتته ده ره ده چیتته تهو شوینه ی بابای بیسه ریشه وه). ته گهر قسه کدی له دله وه بئ ده چیتته نیودلی، وه ته گهر ههروا سه ره زاره کی بیکا تهویش ههروا سه ره زاره کی وه ری ده گری، بهراستی تهوه تارادهیه کی زۆر وایه..

2- زانایی و شاره زایی (العلم والخبرة):

که سینک که قسه بو مسولمانان ده کا پیویسته له دیندا زانایی و له ژینیشتتدا شاره زایی، چونکه زانایی جیا به له شاره زایی، خوی پهره و گاریش ههردوو سیفه ته که ی بوخوی به کارهینان له چهند شویتان، بو نمونه: ده فهرمو: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً خَبِيراً﴾ (النساء-35)، (علم) بریتیه له زانایی خوی پهره و دگاره دهری شاره زایی شه خسه کان و دهری حالت ته کان، (علم) بریتیه له وهی که ئینسان دهری شته کان زانایی و بیان زانی، به لام (خبرة): ته وهی که به شه خسه کان یا خود به هه لسوکه وته کان تاشنایی و بیان ناسی.

به ئی ته وه که ئینسان له دیندا زانایی وه له ژیان و خه لکیش شاره زاو پیان تاشنایی، ههردووکیان زۆر پیویستن بو ئینسانی و تاریژ، که پیم وایه ته م ئایه ته ی سووره ی یوسف ژماره (108) ههردووکیان کو ده کاته وه که خوا (جل شأنه) به پیغه مبهری خوی (علیه الصلاة والسلام) ده فهرمو: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ واته: توبلی ته مه ریبازی منه به رهو لای خوا (خه لک) بانگ ده که هم، بویه (مفعول) که (محذوف) چونکه سیاقه که ده لاله تی له سهرده کا، واته خه لک به رهو لای خوا بانگ ده که هم (علی بصیرة) له بهر رۆشنایی دا واته له بهر رۆشنایی دا

له (دین)ی خوادا وه له بهر رۆشنایی دا به واقعی خه لک. ههم زانیاریم ههیه به دینی خوا، چونکه ته گهر خه لک بۆ دینی خوا بانگ بکهی ده بی له (دین)دا شاره زایی، وههم ده شزانم کیش بانگ ده کهم و چۆنیان بانگ ده کهم و شاره زایی و ئاشنایه تیشم ههیه بهر خه لک و بهر واقعی ده کهم ته تێدام و کاره بانگه وازی یه کهی تێداده کهم (انا ومن اتباعني) ده فەرموی: من و ئەوانە ی شوینم که وتوون ئەوه پیشه مانه که له بهر رۆشنایی داو به زانیاری و به بهر چار و پوینییه وه خه لک بۆلای خوا بانگ ده کهین (وسبحان الله) وه پاک ی بۆ خوا که به بهر چار لیلی خه لکی بۆلا بانگ بکری (وما انا من المشرکین) وه من له هاوبهش دانهران نیم، هاوبهش بۆ خوا دانهران به جههل و لاساگردنه وه بهدوا ده کهون، به لām من له بهر رۆشنایی داو به بهر چار و پوونی یه وه خه لک بۆلای خوا بانگ ده کهم خۆم و ئەوانەش که بهدوای ریبازی من ده کهون، جا زانیاری به دین به پله ی یه کهم و سه ره کی شاره زایی به قورتان و سونه تی پیغه مبه ر (عليه الصلاة والسلام)، به راستی تیمام شافیعی ره حمه تی خوی له سه ر بی، جوانی گوتوه له و شیعه ردا که ده لی:

كلُ العلوم سوى القرآن مشغلةٌ
وسوى الحديث والفقه فى الدين
العلم ما كان فيه قال حدثنا
سوى ذلك وسواسُ الشياطين

که مه عناکه ی به کورتی ئاوايه: هه موو زانیاری یه کان جگه له قورئان وه جگه له فهرمايشتی پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) هه مووی هه ره قرائتی و سه رگهرم کردنه (العلم ماكان فيه قال حدثنا) زانیاری ئه وه یه که (قال ای تدابی وهك ده گوتری: (قال الله) جل شأنه، وه (حدثنا) یانی فلان کهس بۆی باس کر دین یا فلان کهس پئی گوین تا ده چیتته وه سه ره پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام)، ئیره دا مه بهستی تیمام شافعی ره حمه تی خوی له سه ره بئی عیلمی شه رع ی یه که عیلمی شه رع ی بریتیه له قورئان و سوننه تی پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) که قورئان به (قال) ده ست پئی ده کات (قال الله جل شأنه) وه سوننه تیش به سلسیله ی (حدثنا) فلان له فلانه وه تا ده چیتته وه سه ره پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) ده ست پئی ده کا، (سوی ذلك وسواس الشياطين) غه یری قورئان و سوننه ت، به ناوی دینه وه بگوتری وه سه وه ی شه یتانه کانه.

جا بۆ ئه وه ی و تاریخی - خطیب - له قسه ی هه لبه ستراو و ناراست پارێزراو بۆ و قسه کانی کاریگهر بن ده بئی شاره زایی قوول له قورئان و سوننه ت په یدا بکاو به ئایه ت و هه دیسی راستی پیغه مبهه (عليه الصلاة والسلام) به لگه بینیتته وه، جگه له وانه ش قسه و نووسراوی ئه و زاناو پیشه وایانه بکاته به لگه که جی متمانه ی ته واون و خاوه نی زانیارییه کی فراوان بوون، نه ک هه ره قولنه زیله یه کی بین ی باوه ری پئی بکاو به ناوی دینه وه بۆ خه لکی باس بکات! چونکه مه رج نیه ئه وه ی به ناوی دینه وه نووسراوه هه مووی راست بئی، که واته: که به ناوی عیلمی

شەرىعى قىسە دەكرى دەبى ئە ۋەھىدە ۋە سەرچاۋە بگىرى، ۋەھىش تايىبە تە بە خۋاى پەرۋەردىگار ۋەھى كە ئەۋىش بۇ پىنغەمبەرى ناردۋە (ئەلىيە الصلواة والسلام).

كەۋاتە مەبەست ئە زانىبارى بۇ مامۇستار وتارىيىژ ئەۋەيە كە ئە قورئان و سوننەتدا شارەزايى و پىۋىستە ئايەت و ھەدىس ئە وتارە كەيدا ھەيىت، ۋەك ئە (صحيح)ى بوخارى و موسلىم و ئە سىرەي پىنغەمبەردا (ئەلىيە الصلواة والسلام)دا ھاتۋە دەلىل: پىنغەمبەر (ئەلىيە الصلواة والسلام) زۆر جار وتارىكى داۋە ئەسەر سوورەتلىك - وتارى پۇژى جەژن - جارى وابوۋە بەس سوورەتى (ق)ى تەفسىر كىردۋە، ياخود سوورەتى (القمر)ى تەفسىر كىردۋە خويىندۋە، ھەندىك ئە ھاۋەلانى پىنغەمبەر (ئەلىيە الصلواة والسلام) دەلىلن فلان سوورەتەمان ئە دەمى موبارەكى پىنغەمبەر (ئەلىيە الصلواة والسلام) ۋەرگرتۋە كە ئەسەر مەنبەر خويىندۋىيەتەۋە ئە پۇژى جومە يان ئە پۇژى جەژندا پىۋىستە وتار بناغە كەى برىتى بى ئە تايەتەكانى خۋاى پەرۋەردىگار، ۋە پاشان فەرمايشتەكانى پىنغەمبەر (ئەلىيە الصلواة والسلام)، ئەۋە بە نىسبەت زانايى ئە دىندا، بەلام بۇ شارەزايى ئە ژىندا كە ئەۋىش پىۋىستە وتارىيىژ ھەيىبى، برىتىيە ئە شارەزايى بەۋاقىيى ئەۋ خەللكە كە قىسەيان بۇ دەكا كە ئەۋەش زۆر پىۋىستە، چونكە ئىنسان تا بەۋ خەللكە شارەزا نەبى كە قىسەيان بۇ دەكاۋ پىيان ئاشنا نەبى نازانى چى يان بۇ باس بكا، رەنگەشتىكىيان بۇ باس بكا، كە ھەرچەندە ئەۋىشتە ھەق بىۋچاك بىۋراست بىۋ، بەلام بە كەللكى

ئهوان نهیهت و زهره ریان لئی بدات، بۆیه ئهوه زۆر گرنکه که - خطیب -
 ئاشنابی بهو خه لکهی که له گه لیان دهژی و بهو واقعیهی تییدا دهژی،
 ههروهها ئاشنابی به پاشخانی فیکری و سیاسی و به هه ئسوکه وتیان، وه
 بزانی ئایا له رووی ئیممان و عه قیدهوه چۆن، ئایا له عه قیده
 تیگه یشتوون یان نا؟! ته گهر عه قیدهو ئیمانیان وه رگرتوه شتی دیکه یان
 بۆ باس بکا وهك عیبادت، ته گهر عیباده تیان چاك بوو باسی هه ئس
 وکهوت و رهوش ته خلاق و حه لال و حه رامیان بۆ باس بکا، ته گهر
 ته وهشیان چاك بوو، باسی شتی دیکه یان بۆ بکا وه ههروهها.....

به لئی به بی شاره زایی له خه لک ئینسان قسه کانی پر به پیستی ئه
 واقعیه نابن که قسه کانی تییدا دهکا، ئینجا ته وهش بهوه ده بیته له نزیکه وه
 تیگه لئی خه لک بیته و، بۆ وتاره کهشی خۆی بۆ ئاماده بکات و ته وهی
 پیوست بی بیخوینیته وه ییری لئی بکاته وه، من هه ر جاره ی ده چم بۆ
 مزگه وتیک بۆ نوێژی جومعه ته ماشا ده کم هه ندیک له مامۆستایان چاك
 خۆی بۆ وتاره که ئاماده نه کردوه، قسه یه کی ئیستا ده لئی له نیوهی
 وتاره کهش ده یلێته وه دوا ییش سی باره ی ده کاته وه، که ته مه وتاره که لاواز
 ده کاو گوێ گر بیزار ده کا، که واته که ده لیم به زانایی و به شاره زایی قسه
 بکری، ته وه به خو ئاماده کردن ده بی، ئینسان ته گهر خۆی بۆ ئاماده
 نه کات و کاتیکی باش بۆ وتاره که ی ته رخان نه کات، ناتوانی قسه کانی له
 رووی عیلم و له رووی شاره زاییه وه بن، چونکه ته و بابته ی که ده یه وهی
 باسی بکا ده بی زۆربه ی ته و ئایهت و فه رمایشتانه بیته که په یوه ندیان

پێوی هەیه ، ئنجا ئەو واقعەش یان ئەو مەسەلەیهش کە قسە ی لەسەر دەکا، دەبێ لێی شارەزابی، بۆ وینە باسی دەستووری هەریمی کوردستان دەکری، مەعقوول نیه مامۆستا باسی پرۆژەی دەستووری هەریمی کوردستان بکا و نه پخواند بێته وهو لێی شارەزا نه بێ! چونکه خۆی پهروهردگار نه هيمان لێ ده کا که قسه له باره ی شتی که وه بکه ی ن پێی شارەزا نه یین، ده فەرموی:

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ (الاسراء-36)، واتە: بەدوای شتێک مەکه وه و قسه شی دەر باره مە که که زانیاریت دەر باره ی نیه، چونکه بیست و دیتن و عقل هه موو ئەوانه لێ پرسینه وه یان له سەر ده کری و له گەڵ ده کری.

3- لیژانیی و قسه روونی (الحکمة والبیان):

ماموستا به پیره کان!

خوا (جل شأنه) دهرباره ی داود (عليه الصلاة والسلام) له سوورته ی (ص) تایه تی (20) دا، له سیاقی باسکردنی تهو به هرهو موعجیزانه ی که به داودی به خشییون ده فدرموی: ﴿وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَلَ الْخِطَابِ﴾ واته: وه به داودمان به خشیبوو حیک هت و (فصل الخطاب) حیک هت زۆر پیناسه ی کراون، رهنگه باشرینیان تهو بی که بریتیه له (قسه ی به جی و کرداری به جی) واته: حکیم که سیکه قسه له شوینی خویدا به کوا کرده وهش له جی خویدا ته نجام بدا، (فصل الخطاب) یش واته قسه ی روون، دواندنه که ی بو خه لک روون و ئاشکرا بی، تهو به راستی زۆر گرنگو خوا (جل شأنه) له چهند شوینان له قورتاندا ده فدرموی: پیغمه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) له سهریان پیویسته به روونی دیخی خوا له خه لک حالی بکه ن، بو وینه له سوورته ی (النحل) تایه تی (35) خوا (جل شأنه) ده فدرموی: ﴿فَهَلْ عَلَى الرَّسْلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْهَيْنُ﴾ تا یا پیغمه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) جگه له راگه یا ندنی روون و ئاشکرا چی دیکه یان له سهره! واته: پیویسته له سهریان که تهو ی خوا پیی فدرموون زۆر به روونی و به بی پیچ و په نایی و به راشکاوایی و به بی پرده یی له خه لکی حالی بکه ن، جا جاری و هدیہ ئینسان بو خوی و ده زانی، که تهو مه به سته ی له دلای دایه و خوی چاک ده زانی خه لکیش ده زانی، بویه به کورته ی ئاماژه یه کی پی ده کوا و ده زانی خه لک لی حالی

بوون، بەلەم رەنگە يان خەلەك ھەر لىيى ھالىي نەبويى پان بەلەن گەو
قوۋچى لىيى ھالىي بوون، لەبەر ئەو مەن داۋاي برايانەم لە مامۇستايانى
بەرپىز ئەو ھەيە كە ۋە ئەزانن ئەو ھەي كە خۇيان دەيزانن ۋە لە مېشك ۋە دىياندا
رۆشنە، خەلەكەش دەيزانن ۋە بە دوو ۋەشە لىيان ھالىي دەيى، بەلەك دەيى
جوان، جوان، نوختەيان بۇ بىخەنە سەر پىت، ۋە لە (صحیح) (بخارى
ۋە مسلم) دا ھاتە كە دايكەمان عائىشە خۇا لىيى رازى بىي فەرمۇدەتى (۱):
پىغەمبەرى خۇا (عليه الصلاة والسلام) ۋە كۆيۈە قەسەي نەدە كەرد كە
قەسان رىز دەكەن ۋە بەپە لە دەيانكەن، بەلەك قەسەكانى دەنەك دەنەك بوون ۋە
ئەگەر كەسەك ۋەستەبەي ۋەشەكانى بۇمىرى بۇي دەۋمىردان!

بەلەي دەيى ۋە تارىخ قەسەكانى پوون بن ۋە تىكەيان نەخاتە ۋە بە صليە
رىزىيان بىكەت! بەلەك دەيى رەستە رەستە لەو شۆينەي كە رەستە كۆتايى پىي
دەت بوەستى، بۇ ئەو ھەي قەسەكان مەفھوم بن، ۋە خەلەكە كە لىيى ھالىي
بىي ۋە لىيى تىبگە، چۈنكە ئەو خەلەكە جۆرەھا ئاستى تىدەيە ۋە لە كۆتايى
ئەم بىنەمايە دا باگوى لە فەرمۇدەيەكى دىكەش بگىرىن كە (ترمذى) لە
دايكەمان (عائىشە) خۇا لىيى رازى بىي دەگىرپىتە ۋە، عائىشە دە لىيى: (ھا
كان رسول الله ﷺ يَسْرُدُ سَرْدَكُمْ هَذَا، وَلَكِنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ يُبَيِّنُ فِيهِ،
فَصَلِّ، يَحْفَظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ). ۋە: پىغەمبەرى خۇا ﷺ ۋەك رىز كەردنى
ئىۋە قەسەي رىز نەدە كەردن بەلەك بە شۆيەيەك قەسەي دە كەرد پوونى
دە كەردە ۋە، رۆشن بوو، ھەر كەسەك لەلەي دانى شەتبەيە قەسەكانى لە بەر
دە كەرد.

(7) (عن عائشة قالت: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ كَسَرْدِكُمْ، كَانَ يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْعَدَهُ الْعَادُّ لَأَحْصَاهُ) رواه البخاري ومسلم .

4- ریکهستن و ریزبه ندیی کردنی قسه کان (تنظیم و ترتیب الکلام)

بنه مایه کی دیکه ی گرنگی و تاریخی ته وه یه که و تاریخی قسه کان ی ریکه
بخاو ریزبه ندیان بکاو ته رتیبیان بکا، ته مهش زور خالیکی گرنگه، ته گهر
سهر بکهین دهینین سووره ته کان ی قورئان هه موویان - ■ یاره که لامی
خوای پهروه ردگار له قه دهر خوایه (جل شأنه) به لام ده یی ته مهش له
قورئانه وه فی رین - وه فهرمایشته کان ی پیغمبر (علیه الصلاة والسلام)
هه موویان به پیشه که دهست پی ده کات و زور پرونه، وه دوا یی به
ته نجامیک کو تای دیت. واته تیکه ل و پیکه ل نین، بو نمونه پیغمبر
(علیه الصلاة والسلام) که ده فهرموئ: (حق المسم علی المسلم ست) رواه
مسلم، بوچی و ریزبه ندیان ده کاو بوچی بو شهش ته وه ره ما فه کان ی
مسوئمان له سهر برای مسوئمانی دابهش ده کا؟ بو ته وه ی چاکتر لی یی
تیبگهین یان ده فهرموئ: (اجتنبوا السبع الموبقات) متفق علیه، واته: خوئان
له حدوت گوناچه فه وتینه ره کان بیاریزن، دوا یی باسیان ده کا (الا شرک
بالله و حقوق الوالدین) تا کو تای، وه بو نمونه ده فهرموئ: (سبعة
یظلمهم الله في ظله يوم لا ظل الا ظله امام عادل وشاب نشأ في عبادة الله
عز وجل) متفق علیه، تا کو تای، به لئ ته وه زور گرنگه که ته و قسانه ی
ده یانکه ی باش ریکیان بخه ی و ریزیان بکه ی من به ته زموونی خوشم بوم
دهر که وتوه که ئینسان ته گهر بیت و قسه کان ی خو ی جا له و تاری جومعه دا

بى يان ھى جەژن و ھەر وتارىيىكى دىكەدا يان لە دەرسىك دا ئەگەر قسەكانى رىك بخت و بە سەروەريان بكاو وتارەكەى پىشەكەىيە كەى ديار بى و ئەصلى بابەتەكەى دياربى و دواىي ئەنجامەكەشى ۱ يار بى، ئەو بەراستى ئەگەر نىوەرۆك (محتوى) وتارەكەى باش بى وتارىيى بە سوود دەبى و خەلكى لىي بەھرمەند دەبى، وە جارى وا ھەيە وا پىويست دەكا وتارىيى قسەكانى خوى دابەش بكا بۆ چەند تەوەرەيەك و تەوەرەكان ديارى بكا، (1 - 2 - 3 - 4 -) وە دەبى سەرنجامەكەشى ديار بى، ئنجا دەبى ئەو پىويستە لە پىشەو بەگوتىر لى دواىي نەيلى، ئەو لى دواىي دەيلى لە پىشەو نەى گوتىي، ئەو ش زۆر خالىيى گىرنگە بۆ ئەو كە خەلك ئەو قسەو وتارەكە تۆ پىشەكەشيان دەكەى باشتى لىت وەر. گىرن وە سوودى لى بىيىن، ديارە ھەندىك جارىش ھەيە وا چاكە بۆ تەئەكچىد مەسەلەيەكى گىرنگ دووبارە بكىتەو، بەلام نابى ئەو بەكىتە شتىكى گشتى و ھەمىشەيى ..

5 و 6 و 7- رەچاوكردنى ئاست و پىيۇستى خەلك و، ئە
گىرنگىرەوۋە بۇ گىرنگ چوون و، شتى تازە پىيۇون
(مُرَاعَاةُ مَسْتَوَى النَّاسِ وَحَاجَتِهِمْ، الْأَهَمُّ فَالْأَهَمُّ، التَّجَدُّدُ)

ئەمانەش سى بىنەمان بەلام من پىكەوۋەم ھىنان، مامۇستايانى بەرپىز!
1- رەچاوكردنى ئاست و پىلەي تىگەيشتى خەلك زۆر گىرنگە، ئە
(صحيح)ى بوخارى دا ھاتوۋە كە (علي) خوا لىي رازى بى دەفەرمۇي:
(حَدَّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتُحِبُّونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ؟) واتە: ئە
قەدەر غەقلى خەلك قىسە بىكەن، پىتتان خۇشە خەلك درۆ پالدا تە
لاي خواو پىغەمبەرى خوا؟! چونكە كەشتىكىيان پى دەلىي و ئە
غەقلىانەوۋە ناچى، دەلىن ۋەللا ئەوۋە راست نىە! بۇيە دەبى وىيايىن و ئە
قەدەر غەقلى خەلك قىسە بىكەين، بەلى رەچاوكردنى ئاستى خەلك زۆر
گىرنگە، ئايەت ھە يە ئە گەر بۇ دىك تۆر يان ئەندازىيارىك سى
بىخوئىيەوۋە بۇ شى بىكەيەوۋە زۆر سوودى لى دەبىنى، بەلام رەنگە بۇ
جوتىيارىكى بىخوئىيەوۋە يان نەفەرىكى سادە، لىي ھالى نەبى،
ھەروەھا ھەندىك فەرمائىشتى پىغەمبەر ھەيە (عليه الصلاة
والسلام) ۋەكو دەرمان و چارەسەر وايەو خواردن (غذاء) نىەو بە كەلك
ھەموو خەلك نايەت، خۇراكىش ھەموو جۆرىكى ■ يارە بە كەلك
ھەموو خەلك نايەت و ئىمە دەبى ئەوۋە بىزانىن كە ئە قورئان و

سوننه تدا هه ندیک شت هه یه وهك خۆراکه وه هه ندیک شتیش وه کو
 دهرمانه، بۆ نمونه: باسکردنی ئەو فەرمووده یه پێغه م پهر (ﷺ)
 كه یه كێك (99) كه سی کوشتوه دهیهوئ تۆبه به كات له یه كێك
 دهپرسیت دواي ئەو هه موو قه تلّه تۆبه ی لئ وهرده گیرئ یان نا؟ وه لام
 به نه خیر ده دریته وه سه ره فجام ئەویش ده كوژئ و ده بی قه (100)
 كهس، ئنجا بۆ لای زانایه ك رئ ده گریته بهر به مه به ستی تۆبه کردنی
 یه كجاری و پاش ئەوه ی پرسیار له زانایه كه ده كات و ئەویش بۆ
 روون ده كاته وه كه: به لئ ته گهر به ی و به را ستی و ساغی
 بگه ریته وه لای خوا، خوا لیی خوش ده بی، كابرأ به مه به ستی
 دینداری و طاعه تی خوا به ره و شارێك رئ ده گریته بهر كه زانایه كه
 نامۆژگاری ده كات بۆ بچی و ئنجا كه نیوه ی رینگا زیاتر ده بیری و
 وه فات ده كات و خوی گه وه تۆبه ی لئ قبول ده كاو ده ببوری... ئەم
 فەرماشته دهرمانی كه سیكه كه له ره حه تی خوا ناتوم ی د ده بی و
 له بهر گوناھی زۆری بی هیوا ده بی له لیبوردنی خوا، به لام وهك خۆراك
 به كه لك نایه ت و ناشیت له هه موو جیگایه ك و بۆ هه موو كهس
 بیخوینی وه، چونكه كه سیك (10) كه سی کوشتبی و به زیازی
 تۆبه بی و ئەم فەرمووده یه بیستی، ده لئ جاری زۆرم ماوه وهك كابرأ
 بگه مه (100) كهس و دواپی تۆبه ده كه م! دیاره ئەوهش كه له جوړی

خۇراكه ديسان بە كەلك ھەموو ئاستەكان نايەت، بەلى ئا ئەو ھەكىمەت و ئىزانى يە، كەدەلىين ئىنسان دەبى ھەكىم و ئىزان بى ئىرەدا دەردە كەوى، ئىنجا وپراي رەچاوكردنى ئاستى خەلك لە پروى فيكرى و زانستى و سياسى و حالەتى كۆمەلایەتى يان، مە سەلەى پىويستى خەلكىش زۆر گرنگە، ئىمە دەبى سەيربەكەين خەلك چى پىويستە نەك خۇمان چىمان پىخۆشە، ئەگەر يەكىك لە نو پىخۆشەنەن حاجى يەك، سۆفییەك، ریش سپییهك، سەرزك عەشیرەتیک، كە قوی توورە کردە، نابى بۆ وتارى داھاتوو جامى توورەبى خۆت بە سەر نوپىخۆشەكانتدا بریژی! بەلكو تۆ سەیربەكە ئەوان چىيان پىويستە نەك بۆخۆت رقت لە چى ھەلساوەر چیت پىخۆشە، يان بۆخۆت دەتەوى چى بلى، بەلكو دەبى بزانی ئەو خەلكە پىويستى بە چ ق سەیدەك ھەيە كە بۆيان بەكى و چ شتىكىيان زیاتر پىويستە.

2- لە گرنگترەو بۆ گرنگ چوون: لە (صحيح الب بخاري) دا ھاتو ھە كاتيك پىغەمبەرى خوا ﷺ (معاذ بن جبل) ی - خوا لىي رازى بى - نارد بۆ يەمەن پىي فەرموو: ئەى موعاذ با يەكەمىن شتىك كە تۆ خەلكى بۆ بانگ دەكەى بریتى بى ئە تەنيا خواپەرستى و بەندایەتى بۆ خوا، جا ئەگەر بۆ ئەو ھەلامیان دایەو پىيان رابگەيەنە كە خوا لە شەو و رۆژدا پىنج نوپى ئەسەر فەرزكردوونە، ھە ئەگەر بۆ ئەو ھەلامیان دایەو پىيان رابگەيەنە كە خوا زە كاتى لە سەر پىويست

کردوون! واته سهره‌تا ئيمان و عه‌قیده وه‌ک بناغده ئيسلامه‌تی ئه‌ چا عيباده‌ت و زه‌کات وه‌کو به‌ره‌مه‌ی ئيمان و عه‌قیده، چونکه ئه‌ گهر ئيمان و عه‌قیده نه‌بێ ئينسان خوا ناپه‌رستێ و نوێژ ناکا، وه‌ نوێژێک که ئه‌سه‌ر ئه‌ساسی ئيمان و عه‌قیده نه‌کری به‌که‌لێک نایه‌ت. وه‌ ئه‌گهر عيباده‌ت نه‌بێ هيچ شتي‌ک پال به‌ ئينسانه‌وه‌ نانی که‌ئینه‌ سان هائی خوی به‌بخشی، وه‌ ئه‌گهر بيشی به‌خشی مادام بۆ خوا نه‌بێ لایی به‌هره‌مه‌ند نابێ!

3- شتی تازه‌ پي‌بوون: هه‌روه‌ها و تارييژ ده‌بێ هه‌ول بدا هه‌مه‌یه‌ شه‌ شتی تازه‌ی پي‌بێ، يانی قسه‌کانی هه‌ر ئا‌ سایی و عاده‌تی نه‌بن، دياره‌ ئه‌وه‌ش به‌وه‌ ده‌بێ وه‌ک پيشتر باس‌م کرد، که‌ خوی ئاماده‌ به‌کات و ئه‌ سه‌رچاوه‌کان بگه‌رێ، چونکه‌ و تارييژ مادام ئه‌وه‌ کارێکی سه‌ره‌کيه‌تی و کارێکی گه‌وره‌و گرنگیشه‌، ده‌بێ خوی بۆ ما‌ ندووبکا‌و هه‌مه‌یه‌ شه‌ هه‌ول‌بدا ئه‌ شتی تازه‌ ئا‌گاداریی و مه‌علووماتی تازه‌ به‌ خه‌لێک رابگه‌يه‌نی، شتی تازه‌ به‌و مانایه‌ که‌ و تارييژ هه‌ر ئه‌و مه‌علوما‌ته‌ ساده‌یه‌ی لانه‌بێ که‌ ئه‌و خه‌لێک به‌ستويه‌تی و لایه‌تی، به‌لێکو ده‌بێ ئه‌و خه‌لێک وا هه‌ست بکا‌ که‌ ئه‌و و تارييژ زانیاری‌ وای پي‌يه‌ که‌ ئه‌وان پي‌يان نيه‌.

مه‌به‌ستيشم ئه‌ (مه‌علووماتی تازه‌) ته‌نیا شتي‌ک و دوو شت نيه‌، به‌لێکو پي‌ويسته‌ بابای و تارييژ هه‌م ئه‌ بوا‌ری زانیاری شه‌ره‌عیدا رۆژ بۆ

رۆژى زىياترو چاكتىر لە قورئان و سوننەت تىبگات و بە پىي رووداوه كان و پىيويستى سەردەم و گۆرپانى رۆژگار تەفسىرو شەرحى نوئ و پىر بە پىيست لەسەر ئايەت و فەرمايشتە كان بگات و گومانىشى تىيدانىە كە قورئان وەك پىيغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: (لَا يَخْلُقُ عَلَى كَثْرَةِ الرَّدِّ) هەرچەندە زۆر دووبارە بكرىتەوه كۆن و شىر نابى و هەر تەپرو تازەيه! هەرودەها پىيويستە لە بواری شارەزايى واقىعەشدا جا چ لەرووى فيكرى و عىلمىي يەوه چ لە رووى سياسى، چ كۆمەلایەتى چ ئابوورى..... هتد، بەردەوام ئاگادارى گۆرپانە كان و شتە بىنەپەتى و گىرنگە كان بىت.

8 - گىرنگى دانى زۆر بە ئيمان و عەقىدە (الاهتمام الكثير بالآيمان والعقيدة)

مامۇستايانى بەرپىز! ئىمە كە وتار بۇ خەلگ دەدەين و دەمانەوى زياتر
شارەزايان بىكەين ئە ئىسلام و پىيان بىگەيدەين، پىويستە ئە بناغ ـــە و
ئەساسى ئىسلامەو دەست پىبىكەين، پىش ھەموو شەتتەك ئە ھان و
عەقىدە راسىتى ئىسلاميان بۇ روون بىكەينەو ئە پىيان ھاللى بىكەين،
چونكە ئەگەر ھەك پىويست ئە ئە ھان و عەقىدە گەيشتەن و ئە دل و
دەروونياندا چەسپى، ئەو ئە ھان و عەقىدە پەلگى شىيان دەكات بۇ
پابەندى تەوار بە ھوكمە ئىسلامىيەكان و لاندەن ئە شەرىعت .

كەواتە پىش ئەو گەيى ئە خەلگ بىكەين و تىبىنى سست بوونيان
ئە عىبادەت و، كەرنى ھىندىك كەدەوى ھەلەو خراپ ئە كىشان و پىوان و
بازرگانى و مامەلەو ھەلەسوكەوتى دىكەيان بىگەينە بەرچاۋو رەخەيدان
ئە بىگەين، پىويستە ئيمان و عەقىدەيان تىبىگەيدەين، چونكە ئە
تەدەووراتى خەلگ تىك نەچى تەدەووروفاتيان تىكناچى، بۇيە دەبى
ھەمىشە ھەل بەدەين ئە سەرچاۋە دىندارىي ئەو خەلگە روون بىكەينەو
ساغى بىكەينەو چاك و راسىتى كەينەو، ئەو كاتەش مەندووبوونى زۆرى
ناۋى، چونكە ئەگەر ئيمان و عەقىدە تەواروبى كەگوت ئەو شتە ھەرامە!
خەلگ نايىكات و لىي دور دەكەويتەو، ھەكەگوت ئەو شتە فەرزە خەلگ

دەيكا، ديارە پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بەخۆرايى نەبوو، كە
(13) سىز دە سائى رەبەق ئە مەككە خەرىكى فێركردن و چەسپاندنى
سێ ئەسل بوو:

يە كەم: كە خۆي پەرورە گار بەخەلكى بناسيىت و وایان لى بكات خوا
بە يە كىگرن وە خوا پەرست بن وە تەنيا خوا بە پەرورە گار و پەرستوى
خۆيان و حوكم رانى خۆيان و خاوەنى خۆيان بزائن،

دووەم: ئيمانىيان پى پەيدا بكا بە وەحى و بە پىغەمبەرايەتى، بەو كە
خوا (جل شأنه) بەرنامەو دەستورى ژيان بۆ خەلك دادنى.

سێيەم: پاشان خەرىكى ئەو بوو ئە خەلك بگەيەنى كە رۆژيك دى لىيان
دەپرسریتەو سزاو پاداشت و بەهەشت و دۆزەخ هەيە. دواى ئەو
ئەو سێ ئەسلەي فێرى خەلك كرد (التوحيد - النبوة - المعاد) خوا
بە يە كىگرتن وە پىغەمبەرايەتى وە دواپۆژو ئە دل و مېشكيانى
داچەسپاند. دوايى كە دەيفەرموو ئەو شتە خوا قەدەغەي كردوە يان
خۆي پەرورە گار ئەو شتەي فەرز كردو، هېچ توشى زەحمەت نەدەبوو،
بەلكو ئەو ي خوا فەرزی كردبوو خەلك دەيكرە ئەو ش كە خوا
قەدەغەي كردبوو خۆيان لى بە دوور دەگرت.

9- ره‌چاوکردنی دلخوشکردن و ئاسانکاری و خو دوورگرتن

له سه‌ماندنه‌وه‌وه و زه‌حمه‌ت خستن.

(مراعاة التبشير والتيسير وتجنب التنفير والتعسير)

پێغه‌مبەر (عليه الصلاة والسلام) له فەرمايشتی‌کدا که (بخاري و مسلم) لێی ده‌گێڕنه‌وه، ده‌فرموی: (بشروا ولا تنفروا ويسروا ولا تعسروا) واته: دلخوش‌که‌ر بن و سه‌له‌مینه‌ره‌وه‌وه دوور‌خه‌ره‌وه مه‌بن، وه ئاسانه‌ربن و وه زه‌حمه‌ت خه‌ر مه‌بن، من رۆژێک گویم له مامۆستا‌یه‌کی به‌رێز بوو و تاري دها دواي مانگی ته‌م ره‌مه‌زانه، وتاره‌که‌ی ته‌وه‌نده ره‌ش‌بینه‌انه‌بوو خه‌لکه‌که‌ی زۆر نا‌ئومید کرد، ده‌یگوت هه‌ر که‌سی دواي ته‌م مانگی ره‌مه‌زانه غه‌یبه‌تی کردبێ، یان درۆیه‌کی کردبێ، یان هه‌رامی خواردبێ، ته‌وه با به‌ته‌مای یه‌ک زه‌ره‌ش له پادا‌شت و ته‌جری ته‌وه هه‌موو نوێژو ته‌راویح و رۆژووه‌ی ره‌مه‌زان نه‌بێ، که به‌راستی زۆرم پێ سه‌یر بوو چونکه وانیه‌!

ئنجا ده‌یگوت هه‌ر که‌سی دواي ره‌مه‌زان شه‌رابی خواردبێته‌وه کافربه‌وه، ته‌وه به‌راستی زۆر هه‌له‌یه‌وه ده‌بێ ئیمه زۆر وریا بین، که مه‌علووماتی هه‌له نه‌ئێین، چونکه مسوولمان به شه‌راب خواردن کافر نابێ به‌لکه‌و گونا‌ه‌بار ده‌بێ و گونا‌هیکی گه‌وره‌ی ته‌نجام داوه، ئنجا گرنه‌که که ئیمه بزاین ته‌صل دلخوش‌کردنی خه‌لکه‌وه هاندانیانه بۆ چاک‌تر بوون، به

تایبه تی که و تاربیژ قسه بۆ مسوڵمانان دهکات تهوانه ی که دۆستی خوان و هاتوون بۆ مائی خوا دهبی دلّیان خوش بکهین و زیاتریان هان بدهین بۆ تهوه ی چاکتر بن نهک ناوومیدیان بکهین و دلّیان سارد بکهین وه واش پیشان نهدهین که دینداری و مسوڵمانه تی و طاعت باریکی قورسه و کۆلّیکی گرانه هدر بۆیان دهست نادریتی و جی به جی کردنی بهزه حمدته! به لکو دهبی بۆیان ئاسان بکهین به لّام له سنووری شهر عدا دیاره ئیره دا مه به ستم تهوه نیه که حه رامیان بۆ حه لّال بکهین، به لّام به راستی زۆر خالّیکی گرنکه که ئیمه هه میشه دلّ خوشکهر وهاندهری خه لّک بین بۆ چاکتر بوونیان و زیاتر به ره و خواچوونیان و زیاتر دیندار بوونیان، نهک ناوومیدیان بکهین و دلّ ساردیان بکهین! وه دینیشیان وا نه خهینه بهرچاو که بۆیان ناگری، خۆتان دهزانن که هه ندی گهنج و خه لّکی فام کالّ و ساده هه ن که ناوی تایبهت له خو ده نیی و خه لّکی کچ و کالّ و ناحالّی و نه زانن و هه میشه ده یانهوی که مسوڵمانان تووشی زه حمدت بکهن و ته گهر له گه لّ فلان فه توا قورسه دا نه گونجان که مه رجیش نیه تهوه راسته ری ئیسلام بی یان له گه لّ فلان مه زه به یان له گه لّ فلان رایه فیهیه دا نه گونجان، زه ربیکیان به سه ردا دینن، جاری وا هه یه له سه ر شتی بچووک هه رای گه وه ده نینه وه، ئیمه ده بی زۆر له وه وریابین که خالّیکی گرنکه له ئینسانی خه طیب و و تاربیژدا ته وه یه که دلّ خوشکهر بیّت و سه له مینه ره وه نه بیّت، وه ئاسانه ری و وه زه حمدت خه ر نه بی ..

10- وريابوون لە تىپەرانىدن و بەزايەدان (الحذر من الأفراط والتفريط)

مامۇستايانى بەرپىز! ئىمە دەبى زۆر وريا بين كە لە كاتى و تاردان و دەرس و ئامۇژگاريماندا بۆ خەللىكى مسوئلمان ھاسىلەنگىيى بىپارىزين و نەكەوينە (افراط و تفريط) ھە واتە تىپەرانىدن و بەزايەدان، بۆ ئەوئى خەللىك بە ناتەوايى لە ئىسلام نەگەن، بۆ نمۇنە: جارى وا ھە يە وتارە يىژ باسى طاعت يان چاكەيەك دەكا، ھىندەي پىھەلا دەلى ئەو خەللىكە مسوئلمانە وادەزانى مسوئلمانەتى ھەمووى برىتيە ئەو شتە، جاديار ئەو تىپەرانىدە، بۆيە پىويستە ئاگادار بين لە كاتىكدا كە باسى چاكەيەك يان خىرو پاداشتى چاكەيەك دەكەين تىنەپەرىن بۆ ئەوئى خەللىك تەنيا بەوندە لىي نەگەرى، ھە ئاگامان لە تىپەرانىدن بى لە كاتىكدا كە باسى تۆلەو سزاي گوناھىك دەكەين، ئەوئى ئاگامان لىي تىنەپەرىن، ھەروەھا ئاگامان لە بەزايەدانىش بى، واتە: ئاگامان ئەو بى كە ئەوئى خەللىك پەروەردگار سزايەكى بۆ گوناھىك، ياخود پاداشتىكى دا ناوہ بۆ چاكەيەك ئەوئى بەزايە نەدەين و خوا چۆنى فەرمووە ئاوا بلىين، واتە ئىمە لە بۆچوون و لە ھەست و نەستى خۇمان نەخەينە سەر شتەكان، بەلكو حەقىقەتە شەرىعيەكان چۆن ئاوايان رابگەيدەين .

ماموستا بهر پیره کان! ته وهی که ده یلیم هم مووی بهر هم می ته زموو نه ،
 بو نموونه : رۆژێک من گویم له وتارییژێک بوو ده یگوت (عشمان) ی کوری
 (عفان) - خوا لیلی رازی بی - هم موو قورئانی له رکاتی کدا خویندوه له
 شه ونوێژدا وه ده یگوت: ته بوو حه نیفه هم موو قورئانی له دوو رکاتاندا
 خویندوه له شه ونوێژدا، جا بو زانیاریتان ته وه ته سل و ته سا سی زیه ،
 چونکه تو سه یر بکه هه ر شه و بهش نا کا، وه به را یستی یه کی له
 نیعمه ته کان که له زیندانی ته مریکا دا خوی بهرزو مه زن له گه ئی کردم
 ته وه بوو که ته و شتانه م هم موو ته جرو به کردن، یانی شه و هه ر بهش نا کا
 تو هم موو قورئانی تیدا بخوینی، ته گه ر له هه ر (20) بیست ده قیه قه دا
 که زۆر به خیرایی ییخوینی ته گه ر نا جزو یکت پی ته وا و نا کرئ، ته جا
 ته گه ر به هه ر بیست ده قیه یه ک جزو یه ک بخوینی ته وه شه و بهش نا کا،
 ده ی کا که تو شتی وا بو ده ئینی که دوا یی کا برا ده ئی: جا ته من له کو ی
 قورئان له دوو رکاتاندا خه تم بکه م! قه ت نا گه مه ته وه، وه کا برا خوی
 له بهر چا و ده که وی، ته جا ته وه هاندانی خه ئکه بو زۆری و بۆریی چونکه
 پیغه مبه ر (علیه الصلاة والسلام) له حه دیشی صه حیحه دا ده فه رموی (□):
 (لایفه من قرأ القرآن فی أقل من ثلاث) واته: هه ر که سی ئه ک هم موو
 قورئان له سی رۆژان که مته ر بخوینی تی نا گا، هه ئبه ته هه ر وا شه

(9) رواه ابوداود والترمذي و ابن ماجه و صححه السيوطي، بروانه فيض القدير، ج 6
 ص 585 ، الحديث : 9978 .

چونكه شهو و رۆژ له (10) جوزئان زياتر بخوینى زۆر خیرا دهبی و تپى ناگهی.

ئنجاهاهولان خوا لی بیان رازی بی قورئان بیان وانه خویندوه، جاری واهه بووه ئایه تیکیان خویندوه (100) سەد جاریان دووباره کردۆتەوه وه پیغمبەر (عليه الصلاة والسلام) جاری واهه بووه تا بهیانی یهك ئایهت یان یهك پرستەى له قورئان دووباره کردۆتەوه، مەبەستم ئەوه یه ئەو (افراط و تفریط) ه دهبی زۆر لی وریابین هەرشتی کمان له کتیبدا بیخی نهیهینین بیکهینه بابەتی سەر مینبەر، چونکه خهك به تایههتی خهك ئیستا هوشیاره وه کو دهلین کاغهزی سپی دهخوینتەوه، توو حیکایهتی بو دینی هیچ په یوهندی یهکی به دینه وه نه یه به ناوی دی خهوه پێیان دهلی له جیاتی ئایهت و فەرموودهیان بو بخوینتەوه ئەو حیکایهت و شتانه که زۆری ده چیتە قالبی ئەو سانه و شتی ههلبهستراوه وه ئەوه به راستی نه له سەر مینه بهر دهوه شیتتهوه وه نه خه لکیش سوودی لی دهبینی به لکو لیشی توشی زهره دهبن.

11- کورتیی و پوختیی و دووباره نه کردنه وه مه گهر نه بهر

پیوستیه کی گرنګ (الاختصار وعدم التكرار الا للضرورة)

پینغه مېهر (عليه الصلاة والسلام) ده فهرموئ: (ان قصر خطبة الرجل وطول صلاته مَنَّةٌ مِنْ فَحِهِ) رواه البخاري، واته: کورتیی و تاری پیاو وه دريژی نویژه که ی نیشانه ی تیگه یشتن و زانیاریه تی، بۆچی؟ چونکه نویژ رازو نیازو گفتوگو یه له گه لّ خوا دا (جل شأنه) و هه تا له خزمهت خوا دا رابوهستی جی خۆیه تی، دیاره مه به ست لیږده دا شهو نویژه یاخوه تهو نویژانه ی که به ته نیا ده یانکه ی، ته گهر نا نویژی به کۆمه لیش ده بی موراعاتی ته هلی جه ماعهت بکه ی پینغه مېهر (عليه الصلاة والسلام) وه کو له (بخاري ومسلم) دا هاتوه فهرموویه تی: ههر که سیك به ته نیا نویژی کرد با به که یفی خۆی دريژی بکاته وه، به لّام ته گهر نویژی بۆ خه لکی کرد با کورتی بکاته وه چونکه خاوهن کاریان تیدا هیده، نه خوشیان تیدا هیده، په ککه وته یان تیدا هیده، که واته ده بی هه ولېده ی و تارمان کورت و پوخت بی و ته وه نیشانه ی تیگه یشتووی تی یه.

به راستی تهو فهرمایشته ی پینغه مېهر (عليه الصلاة والسلام) زۆر وردو به جی یه، چونکه ته گهر ئینسان چاک شاره زابی و تهو مه به سته ی که ده یه وی بیگه یه نی به خه لک بۆخۆی چاک له میشکی خۆیدا کولاندبی و رۆشنی کردیته وه، ده توانی به کورتی و به پوختی رایبگه یه نی، به لّام

ئەگەر بىت و خۇي چاك لىنى ھالى نەبووى، ياخود چاك ئە مېشكى خۇيدا نەيكولاندى، ھەر دەيجوئەت و دەيجوئەتەو ئەوسەر ھەندى دىنى و ئەوسەرى ھەندىكى دەبار دووبارە دەكاتەو سەرەنجام نوئز خويىنەكانىش بەو شىۋەيە لىنى ھالى نابن و خۇشى زۆر ماندو دەكا، ديارە ھەندىك جار ئەبەر بارودۇخ و زروفي خەلك و شوئەكە وا پىويست دەكات وتارەكە تۆزىك دريژى، بەلام بە شىۋەيەكى گشتى پىويستە وتارىيىز وتارەكى دريژ نەبى و باشتىن قسەو رستەش ئەوئەكە كورت و پىرمانا بىت و مادام ھەفتانە ئەو خەلكە بۆ وتارىيىز كۆدەبنەو پىويستە بە بەرنامە قسەيان بۆ بىكات و نابى بىەوئ ئەوئ ئە قورئان و سونەتدا ھاتو بەيدەك جومعە ھەموويان لى ھالى بىكات! بەلكو دەبى مەبەست و وتارەكانى دابەش بىكات بۆ چەند جومعەيدەك بۆ ئەوئ خەلكەكە تامۇژگارى و وتارەكە باشتەر ۋەربگىرن، ۋە بۆ خۇشى ھىندە خۇي ماندو ناكات و شتەكانىشى ھىندە لى ئالۆز نابن.

ئىنجا دەربارە مەسەلەى نووسىنى وتارىش ئىنسان دەگونجى سەرباسەكان ئە پارچە ۋەرەقەيەكدا بنووسى يان ئەگەر ئە مېشكى خۇيدا ھازىريان بىكا باشتەر، بەلام وتار نووسىن و خويىندەوئ ئەسەر كاغەز شىتىكى سەر كەوتوو نىە ۋە شىتىكى راستىش نىە، چونكە وتار جىيايە ئە (قراة و تلاوة) ۋە (خطبة) ئە (خطاب) ۋەيەو ئەوئەكە تۆ ئەو خەلكە بدوئىنى، ۋە بەراستى ئاوا باشتەر خەلك تەفاعولت ئەگەل دەكات،

باشتر كاريان تى دەكەي و دەزانن كە دەياندويىنى، بەلام تۆ وەرەقەيەكى دەخوينيەو، دەلېن ئەوۋە بۆ خۆي شتى خۆي دەخوينيەو، بەلام وتار - خطبە - ئەوۋەيە كە تۆ بياندويىنى و قسەيان لەگەل دا بەكى و سەرنجيان رابكيشى و ھەول بەدى كە بىتاقەت نەبن و تا كۆتايى وتارەكە لەگەلتەبن و خەويان نەيەت و سوود بىيىن .

12- پروونکردنه‌وهی چه‌مکی وشه کللییه‌کان (إيضاح مفاهيم الكلمات الأساسية)

به‌راستی ئەم بنه‌مایه به بنه‌مایه‌کی زۆر گرنک ده‌زانم که بریتیه ئە پروونکردنه‌وهی چه‌مکی وشه کللییه‌کان واته: پروونکردنه‌وهی واتای ئەو وشانه‌ی که وه‌کو کللی وان بو تیگه‌یشتی قورئان و تیگه‌یشتی سوننه‌تی پیغمبهر (عليه الصلاة والسلام) و تیگه‌یشتی مسوڵمانه‌تی و ئیسلام، وه‌کو وشه‌ی ئیسلام، ئیمان، ته‌قوا، عیبادت (بر)، (احسان)، چه‌ندین وشه‌ی دیکه‌ی ئەم بابته‌ که ئە‌گەر ئەو وشانه ئینسان بو خه‌لکیان چاک پروون بکاته‌وه، خه‌لک چاکتر ئە دین حائی ده‌بن، چونکه جاری وا هه‌یه ماموستان ده‌لی: خه‌لکینه به ته‌قوا بن و ته‌قوا شتیکی گه‌وره‌یه یان ئەوه‌ی به ته‌قوا نه‌بی ئاوايه، به‌لام خه‌لک نازانی (ته‌قوا) چیه! ده‌بی لیان حائی بکه‌ی، که ته‌قوا واته پارێز له بی‌فرمانی خواو پیغمبهر (عليه الصلاة والسلام) یان وشه‌ی (إله) من گویم ئە هه‌ندیک ئە ماموستانیان به‌پارێزمان بووه وشه‌ی (إله) یان به (خوا) ته‌فسیر کردوه، وا ده‌زانن وشه‌ی (إله) یانی (الله) که ئەمه وانیه‌و ئەو دوو وشه‌یه زۆر لیک جیان، (إله) واته په‌رستراو که خوای کاربه‌جی نه‌فی ده‌کا، ئوله‌یه‌ت نه‌فی ده‌کا ئە غه‌یری (الله) (لا اله الا الله) واته: بیجگه ئە خوا هیچ په‌رستراو نین، یان ده‌فرمو: ﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ (الفرقان - 43)، واته: ده‌بینی

ئەو کەسەدی ئارەزووی خۆی کردۆتە پەرستراو (إله)ی خۆی، یان دەفەرموی: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا﴾ (مریم-81). ئە جیاتی خوا هەندێک پەرستراویان پەیدا کردوون، کەواتە (إله) تاکە (الهیین) جووتەو (آلهة) کۆیە، بەلام (الله) نە (تثنیة) دەکری و نە (جمع) دەکری، کەواتە (إله) ئەگەر (الله) جیا یە، جا ئەو ئێرەدا شتیکی عەقیدەیی پێوە پەيوەستە بۆیە بە نمونە دیئەوه، کاتیەک ئێمە دەئێین (لا إله الا الله)، واتە بێجگە ئە خوا هیچ پەرستراو نین، من زۆرجار گویم ئە مامۆستای وابووە، گوتوویەتی: بێجگە ئە خوا هیچ خوانین، جا ئەمە زۆر هەڵە یە، چونکە خۆی کار بە جێ بۆیە پێغەمبەری نەناردووە (عليه الصلاة والسلام) ئە خەڵکی بگەیهێنی کە هەر یەک - الله - خوا هەید، بەئێکەر ئە خەڵکی گەیاندرە کە هەر یەک پەرستراو هەید، کە (الله) یە، چونکە ئەو کە یەک خوا هەید بە یەکێ ئە شتە ڕۆشن و ئاشکراکان زانراوە، خۆی بەخشنده دەفەرموی: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ (الزمر-38) واتە: ئەگەر ئێیان بپرسی کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوون؟! دەئێین خوا، پێغەمبەران بۆیە هاتوون (عليهم الصلاة والسلام) ئەو خوا (الله) یە کە هەموو بەشەر ئەسەری کۆکن و خاوەن و بەدییهێنەر و پەرورەدگاری کائیناتە هەر ئەو بپەرستری بەندایەتی بۆ بکری، ئەو جێگە میشتومری نیوان پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) و نەیارەکانیان بووە، کە تەنیا (الله) بپەرستن و تەنیا (الله)

(إله) بئ، خه‌لکی کافریش گوتووiane نه‌خیر ده‌بی غه‌یری خوا - الله - ش
(إله) په‌رستراو بئ.

که‌واته (إله) واته په‌رستراو، بۆیه فیرعه‌ون به (موسی) ده‌لئ: ﴿لَئِنْ
اتَّخَذْتَ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُورِينَ﴾ (الشعراء-29) واته: ته‌گه‌ر
غه‌یری من بکه‌ی به په‌رستراو (إله) ره‌گه‌ل گیاراوت ده‌خه‌م، واته:
خه‌لکی دیکه‌شم زۆر گرتوون، وه‌به ده‌ست و په‌یوه‌نده‌که‌ی ده‌لئ: ﴿وَقَالَ
فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرِي﴾ (القصص-38) واته: ته‌ی
ده‌ست و په‌یوه‌نده‌که‌م و ته‌وانه‌ی له‌ده‌وری منن جگه‌ له‌ خۆم په‌رستراویکی
دیکه‌م بۆ ئیوه‌ پئ شک نایه، به‌لام نه‌یگوتوه‌ من خوا (الله) م، گوتوویه‌تی
من (إله) م، یان گوتوویه‌تی من (رب) م ﴿أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ (الغافات-24)،
﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى﴾ (طه-49) واته: په‌روه‌ردگاری ئیوه‌ ته‌ی موسی
کئیه؟! فیرعه‌ون نه‌یگوتوه‌ من خوا - الله - م، گوتوویه‌تی من
په‌روه‌ردگارم، واته ده‌بی ته‌مرو نه‌هی به‌ده‌ست من بئ، وه‌گوتوویه‌تی من
په‌رستراو (إله) م، واته ده‌بی خه‌لک بۆ من ملکه‌ج بئ و بۆمن گوپرایه‌ل
بئ و من به‌ به‌رزو پی‌و‌زو گه‌وره‌ بگری و له‌ قسه‌م ده‌رنه‌چی!

جا روونکردنه‌وی چه‌مک و واتاکانی ته‌و وشانه‌ بۆ خه‌لکی زۆر گرنکه
تا‌کو چاک‌ترو قوولتر له‌ ئیسلام تی بگن، من کاتی‌ک له‌ زیندانی
ته‌م‌ریکادا بووم هه‌ندی‌ک له‌ سه‌رانی رژی‌م که‌ له‌ گه‌ل‌م بوون وه‌کو له‌ کتیبی
(ته‌شکه‌نجه‌ و زیندان) دا باس‌کراوه‌، ژماره‌یه‌کیان دوا‌ی ته‌وه‌ی ماناو چه‌مکی

وشه‌ی (دین)م بۆ روون کردنه‌وه، زۆر گۆزانیان به‌سه‌ردا هات (بەتا)، پێم
گوتن که دین به‌ چوار واتا به‌کارهاتوه له‌ قورئاندا:
یه‌که‌م: به‌ مانای سزای پاداشت به‌کارهاتوه وه‌کو: ﴿مَالِكِ يَوْمِ
الدِّينِ﴾ (الفاتحه-4).

دووه‌م: به‌ مانای گه‌ردن که‌چی به‌کارهاتوه وه‌ک: ﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾
(الزمر-3)، واته‌: گه‌ردن که‌چی ساغ بۆ خوايه. یان ده‌فه‌رموی:
﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ (البقرة-139) واته‌:
له‌گه‌ڵیان بجه‌نگن تاكو ئازاردانی مسوڵمانان له‌ لایه‌ن کافراوه‌وه
نامی‌نی وه‌ ملکه‌چی ته‌نیا بۆ خوا ده‌بی.

سێ‌یه‌م: به‌ مانای به‌رنامه‌ی ژیان هاتوه وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ
دِينِ﴾ (الکافرون-6) خوا به‌ پێغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رموی (عليه الصلاة
والسلام) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ!... لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ واته‌: بلی
ئه‌ی کافره‌کان.... دینی خۆتان بۆ خۆتان دینی خۆم بۆخۆم، یان
ده‌فه‌رموی: ﴿مَا كَانَ لِأَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ﴾ (یوسف-76) واته‌:
یوسف بۆی نه‌بوو به‌پێی دینی مه‌لیک واته‌ به‌رنامه‌و مه‌نه‌جه‌ی
مه‌لیک، که‌ مه‌لیک کا‌برایه‌کی کافر بووه، بۆی نه‌بووه برا‌که‌ی له‌لای
خۆی به‌ بارمه‌ته به‌یانیته‌وه، بۆیه به‌برایه‌کانی گوت: چی لیبه‌که‌م
ئه‌گه‌ر دزی کردبی؟! گوتیان سزایه‌که‌ی ئه‌وه‌یه بیکه‌یه بارمه‌ته له‌لای

خۆت، یاخود به کۆیله چونکه له دینی (یعقوب) دا سزای دزی که که سیك دزی بکردایه دهبوو به بارمته یاخود کۆیله و خزمهتکاری تهو که سهی که دزی لی کردوه، دیاره یوسف (علیه الصلاة والسلام) یش - کاری به قانونی مهلیک کردوه - لهوئ دهیزانی به پیی قانونی مهلیک و به پیی دین و بهرنامهی مهلیک بۆی نیه براکهی (بنیامین) لای خۆی بهیلتتهوه، بهلام به پیی دینی (یعقوب) (علیه الصلاة والسلام) بۆی ههبووه، بۆیه تهوانی سههپشک کردو گوتی: باشه سزای چیه ته گهر دزیبووی؟! ﴿قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ (یوسف - 75) واته: وتیان هه که سیك دزی کردبوو با خۆی بیته بهرنامهی (یاخود بیته سزای) دزییه که ی و بیته کۆیلهی تهو که سهی که دزی لی کردوه.

جا ئیستا زۆریه ی خه لکی نازانی که (دین) واته بهرنامهی ژین، نازانی که دیموکراسی دینه، عهلمانیهت دینه، سۆسیالیزم دینه، لیبرالیزم دینه، عهوله مه دینه، هه رشتیک که خه لک به دوای بکهوئ و پهیرهوئ لی بکا تهوه دینیتهی، به لکو خه لکین پیی وایه (دین) واته پهیرهندی نیوانی خۆی و خوا، واته: ته نیا لایه نی رووخی. نازانی که (دین) واته بهرنامهی ژیان.

چوارهم: دین به مانای ئیسلامیش دیت، وه خوای زانا دهفه رموئ: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران - 19)، واته: دینی راست و رهوا لای

خوای پەروردگار تەنیا ئىسلامە . وه خەلک ئەگەر بزانی (دین) واتە: (بەرنامەى ژيان) لای خوا تەنیا ئىسلامە، نابیتە مارکسى و شیوعى و لیبرالىی و عەلمانیى و سەرمايەدارىی و..... و ھەر پۇژە روو ئە قىبلەيەكى ناکا و روو ئە (کعبە الله) وەرناگێڕێ.

بەرپاستى ئەو وشە کلیلێ یانە زۆر گرنگن ئیمە چەمکە کەیان بۆ خەلکی جوان پروون بکەینەو، ئەک ھەر بە خەلکی بڵێن بەتەقوان، کاکە بەدوای دینی پێرۆزى ئىسلام بکەون کە ئەم وشەى (پێرۆز) بۆ (دین) ھەر بەکارنەھێنرێ باشە، چونکە خەلکی ئەوکات بە شیوعى متفەرک و وەک شتێکی پێرۆزى پرووت تەماشای ئىسلام دەکا، بەلکۆ با بگوترێ ئاینی راستى ئىسلام، خوا نەیفەرموو: دینی من پێرۆزە واتە: وشەى موقەددەسى بۆ بەکارنەھێناو، بەلکۆ دینی حەق (دین الحق) ی بۆ بەکارھێناو، بەرنامەى خوا (دین الله) ی بۆ بەکارھێناو، دینی راست (دیناً قیماً) ی بۆ بەکارھێناو دینی رێک و راست دینی تەواو. بۆیە پێویستە ئیمەش ئەو وشەو تەعبیڕانە بەکار بینین کە خوای پەروردگار دینی خۆی پێ پێناسە کردوون، بۆ ئەوێ خەلک مەفھومێکی ھەلە ئە ئىسلام وەرناگرێ و بزانی ھەروا شتێکی موقەددەس و موفتەزکە بەلام بەدوای ھەر بەرنامەيەکی دیکە بکەوێ قەیدی ناکا!!

13- دره‌وشاندنه‌وه‌ی راستی‌ی گشگیری و هه‌مه‌ لایه‌نه‌ی

ئیسلام (تجلیه حقیقه شمولیه الاسلام و کماله)

به‌راستی دره‌وشانه‌وه‌ی ئه‌و حقیقه‌ته که ئیسلام به‌رنامه‌یه‌کی گشتگیو هه‌مه‌ لایه‌نه‌ی ژیانه، بۆ ئهم زهمانه‌ی ئیمه له لایه‌ن مامۆستایان و وتاریژ‌ه‌کانه‌وه زۆر گرنکه، چونکه خه‌لك مه‌فه‌وم و واتای دینی له لا بچووك بۆته‌وه و به‌داخه‌وه زۆر له كلتوو‌رو فه‌ره‌نگی ئه‌وروپیه‌كان ئیستا له‌نیۆ ئیمه‌دا ره‌نگی داوه‌ته‌وه، سه‌یر ده‌كه‌ی له ئه‌وروپا هه‌ركاتی خۆشی ئایینی مه‌سیحی پێش ته‌حریف كرانیشی بای ئه‌وه‌ی نه‌ده‌كرد كه ژیا‌نی خه‌لك رێك بخت، چونكه عیسی (عليه الصلاة والسلام) كه خوا (جل شأنه) ناردی و ئینجیلی پێدا ره‌وانه‌كرد بۆ ئه‌وه نه‌بوو بپێته به‌رنامه‌ی تیرو ته‌واوی ژیا‌ن، به‌لكو ناردبووی كه له‌گه‌ڵ ته‌وراتدا به‌رنامه‌ی ژیا‌ن بێ، وه‌ك ده‌فه‌رموی: ﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي هُوَ عِنْدَكُمْ﴾ (آل عمران - 50)، وه ئینجیل هه‌ندێك ته‌ع‌دیلات و گۆرانی‌كاری كردبوون له ته‌وراتدا، یاخود ئه‌و زیاده‌رۆیی یه‌ی كه جوله‌كه‌كان په‌یدایان كردبوو لای برد، وه له بنچینه‌دا نه‌صرانیه‌ت به‌شی ئه‌وه‌ی نه‌ده‌كرد كه ژیا‌نی خه‌لك رێك بخت، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش دوا‌ی گۆرانیان به‌سه‌ردا هێناو وانیشان درا كه ئایین ته‌نیا بریتیه له په‌یوه‌ندی نیوان خوا و ئینسان، به‌داخه‌وه ئیستا ئه‌وه‌ی خۆی زۆر به

شاره‌زا ده‌زانی له عه‌لمانییه‌کان له ئاستی به‌رزو نزمیانداندا تی‌گه‌یشتنیکی کلێسیایان ده‌رباره‌ی ئیسلام هه‌یه له حالی‌ک دا که ئیسلام زۆر دووره لهو مه‌فهووم و ته‌عریفه که ده‌لێ دین ده‌وله‌تی تیدا نیه و شه‌ریعه‌ت و سیاسه‌ت لێک جیان !!

بۆیه زۆر پێویسته ئێمه خه‌لکی خۆمان لهو راستیه تی‌بگه‌یه‌نین که دینی خوای په‌روه‌ردگار دینیکی گشتگیره، دینیکی هه‌مه‌لایه‌نه و تیرو ته‌واوه، وه‌کو خوا بۆخوای ده‌فه‌رموێ: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (المائدة - 3) به‌راستی ئه‌و دینه‌ی خوای په‌روه‌ردگار به‌رنامه‌یه‌کی تیرو ته‌واوه، بۆ بواره‌کانی جیهان بینی، ئیمان و عه‌قیده، عیباده‌ت، ته‌خلاق و ره‌وشت، دروستبوونی خێزان، بۆ هه‌موو ته‌مانه ئیسلام خاڵی خستۆته سه‌ر پیت و هیچ که‌لێن و بۆشایی نه‌هێشتۆته‌وه، به‌لام بۆ بواره‌کانی دیکه‌ی وه‌ک: سیاسه‌ت و حوکم و جه‌نگ و ناشتی و مه‌سه‌له‌ی ئابووری و ئه‌و لایه‌نه‌ی دیکه که په‌یوه‌ندیان به‌ لایه‌نی ماددی ژيانه‌وه هه‌یه، زیاتر هێلی گشتی داناون، بۆ ئه‌وه‌ی ده‌ست و پێی خه‌لک نه‌به‌ستێ به‌ سیسته‌میکی دیاری کراوه‌وه به‌پێی زه‌مان و کات و شوێن و پێشکه‌وتنی مرۆڤایه‌تی و هه‌لومه‌رجه‌کان مسوولمانان بتوانن له سنووری شه‌رعه‌دا بۆ به‌ریوه‌بردنی کاروبارو ژانیان ئیجتیهادی تازه بکه‌ن.

که باسی گشتگیری ئیسلامیش ده‌کدین مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که ئیسلام باسی له هه‌موو لایه‌نه‌کانی ژیان ده‌کات و چاره‌سه‌رو دهرمانی بۆ هه‌موو گرفت و دهردیك داناهه، چونکه خوا (جل شأنه) که دروستکهری هه‌موو بوونه‌وه‌ره و رابردو ئیستار داهاتووی ئینسان و شته‌کان ده‌زانێ هه‌ر ته‌ویش چاک ده‌زانێ، چ شتیك به که‌لکی ئینسان دێ و ده‌گونجی بۆ ته‌وی بیته به‌رنامه‌ی ژیا‌نی، وه ده‌زانێ چ شتیك له‌گه‌ڵ سروشت و فیه‌رتی ئینسان ده‌گونجی، بۆیه ته‌و دینه‌ی په‌روه‌رگار بۆ ئینسانی ناردوه تیرو ته‌واو و بێ که‌م و کوری یه له هه‌موو بواره‌کانی عه‌قیده‌یی و سیاسی و تابووری و کۆمه‌ڵایه‌تی و فهره‌نگی و هتده‌دا وه‌ خوی په‌روه‌رگار له سێ سووره‌تان دا له سوهرتی (التوبه) -33 و (الفتح) -28 و (الصف) -9 یه‌ك رسته‌ی دووباره کردۆته‌وه که ده‌فرموی: ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ واته: خوا (جل شأنه) ته‌و که‌سه‌یه که پیغه‌مبه‌ری خوی په‌وانه کردوه به رینمایی و به‌رنامه‌ی راسته‌وه، لی‌ره‌دا خوی زانا ئیسلامی به دوو وشه پیناسه کردوه (هدی) و (دین الحق)، که‌واته پیغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام) دین و شه‌ریعه‌تیکی هیناهه که په‌روه‌رگار به دوو وشه پیناسه‌ی کردوه:

یه‌که‌م: (هدی)

دووه‌م: (دین الحق)

14 - قىسە كىرەن ئەسەر بابە تەكانى رۆژو مەسە ئە زىندوو ەكان (التطرق الى المسائل اليومية والقضايا الحيوية)

ئە گەر سەرى سىرەى پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) و جى نشىنە
سەر راستەكانى (خوا لىيان رازى بى) بىكەين، ەركاتىك بابەت و
روداوتىك يان كارەساتىك بوويت يان شتىك ەاتىتە پىش، ئە گەر
جومەش نەبووى خەلكيان ئە مزگەوت كۆكردۆتەو ە دەربارەى ئەو
گۆرانكارىيى و روداو مەسە ئەيە قىسەيان كىردە، ەكو پىغەمبەر (عليه
الصلاة والسلام) ئە مەسە ئەى رۆژگىراندا دواى ئەوئى كە نوئى
رۆژگىرانىيان كىرد وتارى داو فەرموئى: (مانگ و رۆژ دوو نىشانەن ئە
نىشانەكانى خوا بۆ مردنى كەس و بۆ ژيانى كەس ناگىرپىن بەلكو ئەو
دوو نىشانەى خواى پەرەردگارن...) (متا) ەرد روداوتىك و ەرد مەسە ئەيەك
بووى پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ە خەلىفەكان (خوا لىيان رازى
بى) قىسەيان لى كىردە بە تايبەتى ئە وتارى جومەدا، كەواتە وتارى
جومە دەئى قىسە كىردەن بى دەربارەى ژيانى خەلك و ئەو روداوانەى كە ئە
ژيانى خەلكدا روو دەدەن، جا بۆيە ئىمە ئە يەكئى ئە بىنەماكاندا باسما

(11) ەك ئە (صحيح البخاري) دا ەاتوو چۈنكە لەو رۆژەدا كە (خۆر) گىرا بوو، (إبراهيم)
ى كۆپى بچووكى پىغەمبەرىش ﷺ كۆچى دواى كىردبوو، جا ەندىك لە مەسۇلمانان
پىيان وابوو كە ئەو دوو روداوە پىكەو پەيوەستىن و پىغەمبەرى خواش ﷺ بۆى
پوون كىردنەو كە ەيچ پەيوەندىيان پىكەو نىە!

کرد که بىنەماي دووم بوو وتمان دهبى وتارىيىژ - خطيب - زۆر شارەزا بى
به ژيانى خەلک ئىستا جارى وا هەيه مامۆستايەكى بەريژ که ئەهلى
عيلمەو به ئىسلام شارەزايە، بەلام نازانى لەنيو خەلکدا چ دەگوزەرى،
ئىنجا که نازانى چ باسە، ناشتوانى تەفاعول بکا ئەگەل ژيانى خەلکەکەو
خاالىيان بۆ بخاتە سەر پىت و ئەو نەخۆشى و کەم و کورپى—انەى هەيان
چارەسەريان بۆ دابنى، بەلکو هەر نازانى کوييان ديشى وه ناشزانى
چىيان بەسەر هاتووە وه زەعيان چى لى هاتو!

بۆيه بەراستى قسەکردن لەسەر بابەتەکانى رۆژ وه ئەو مەسەلانەى که
زىندوون وه خەلک پىيانەوه خەريکەو گرفتارە پىويستە، جا خىربىيان
شەربىن، شەرت نيه ئىمە هەر رەخنە بگرين ئە خەلک، جارى وا هەيه
پىويست دەکا هانيان بەدين، بۆ ويىنە ئە مانگى رەمەزان دا که دەينين
خەلکى بە گشتى قۆليان ئە طاعت هەلمايوە بە تايبەت خەلکى
شارى هەولير جى ئەوون زۆر مەدح بکرىن و سوپاس بکرىن و تەقدىر
بکرىن، يان بۆ نمونە ئىمە کاتى خۆى خۆپيشاندا نمان کرد ئە دژى ئەو
کەسانەى که بەرانبەر بە پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بى ئەدەبىيان
کردبوو، بەراستى جى خۆى بوو که زۆر مەدحى خەلکى مسوولمانى
شارى هەولير بکرى. وه هەروەها واتە: خەلک ئەگەر شتى باشيان
کرد، بگوتري باشتان کرد، جا ئەک هەر خەلک، ئەگەر دەسەلاتداريش
شتىکى باش دەکا بلى فلان شتەت باشە، دەستتان خوش بى شتىکى زۆر

چاگە خوا پادىشتان بداتەوۋە سوپاستان دەكەين، ھەرچەندە ئەرگى خوشتانه، ۋە ئەگەر شىتېكى خراپىشيان كىرد بىگوتى: فلان شىتەتان خراپە. واتە بە چاك بلىن چاك و بە خراپىش بلىن خراپ.

ھەر شىتېكىش ئە نىۋ خەللكدا پروودەدا خراپ و چاك ھەئوئىستمان ئە بەرامبەرىدا ھەبى بە پىنى تواناى خوۋمان، بەلام ئاگامان ئە برىندار كىردنى شەخسى بى، ئە (صحيح)ى بوخارىدا ھاتوۋە كە پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) كاتىك كەسانىك ھەئەيەكەيان دەكرە قەت پروو شىكىنى نەدەكەرن، كە بلى فلان كەس واىكرد، بەلكو دەيفەرموو: (ما بال أقوام يفعلون كذا وكذا) كەسانىك ھەن بۇ ئاۋا ئاۋا دەكەن؟!، واتە: پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ئەگەر ويستباى ئاماژە بكا بە ھەئەي خەلك ھىچ كەسى برىندار نەدەكەرن، بەلكو بەگشتى شتەكەي باس دەكرد، بەراستى ئەۋە شىتېكى زۆر گىرەنگە، چونكە ھىچ كەسىك نىە ھەئە نەكات، ۋەك پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) دەفەرموى (كل بني آدم خطأ وخير الخطائين التوابون) (رواة الترمذي والأمام احمد)، واتە: ھەموو ئادەمىزادەكان ھەئەدەكەن باشتىن ھەئەكەرانىش تۆبەكەرائن.

15- جهخت کردن له سهر عهقل رۆشن کردنه وهو دل بیدار کردنه وه (التاكيد على تنوير العقول وإيقاظ القلوب)

ماموستایانی بهرپرێ! ئێنسان دوو دهستگای زۆر گرنگی هه،
یهکیکیان شتی پێی کهشف و دهرك دهکا که عهقله. یهکیکیشیان شتی
پێی قبول و رهفزهکا یان شتی پێی خوش دهوئ و پێی دهبوغزینی که دل و
دهروونیته، جا فیهله سووفهکان خالی لاوازیان نهوهبووه که پشتیان تهنیا
به هۆشیار کردنهوی عهقلی خهلك بهستوه، بۆیه سهیرهکهین نهفلاطون
کۆماری خۆی نووسیوهو تهستوو سوقراط شتیان نووسیوه، لهگهڵ
ههبوونی ههلهو پهلهدا شتی باشیشیان نووسیوه، بهلام نهو شته باشانه
له ژبانی خهلكدا وهکو پیتیست رهنگیان نهداوهتهوه، چونکه تهنیا
قسهیان لهگهڵ جیهازی عهقلی ئێنساندا کردوه که نهو خالی لاوازی
فیهله سووفهکان بووه، خالی لاوازی تههلی تهصهوفیش نهوهبووه که
زیاتر سهرو کاریان لهگهڵ دل و دهروونی خهلك داوهو لهسهه حیسابی
عهقل و بهتهنیا لهگهڵ دلی خهلكدا خهريك بوون. بهلام ئاخردل و
دهروونیک که عهقلیکی رۆشنی نهبی بهههلهدا دهچی، بۆیه سهیرهکهین
له ریی تهصهوفهوه (شطحات) و قسهی بی سهروبهرو تهفسانهو بیدعهی
زۆر هاتۆته نیو مسوولمانهتی یهوه.

به ئی ئیسلام له گه له عقل ده دوی بو ته وهی رۆشنی بکاته وه له گه له
 دلش ده دوی بو ته وهی بیداری بکاته وه، وه به راستی ده بی عقل رۆشن
 بیته وه به زانیاری راست و به ئایه ته کانی خوا و فره مایشته کانی پیغه مبه ر
 (عليه الصلاة والسلام) وه دلش هوشیارو بیداری بو ته وهی ئه و ئینسانه
 پال پیوه بنی بو شتی چاکه به هوی رینمایی عقله وه، بویه سیر
 ده که ین خوی په روه ردگار که باسی ئه رکه کانی پیغه مبه ر ده کا (عليه
 الصلاة والسلام) له چوار شوین له قورئاندا به یدک شیوه باس ده کا، له
 دوو شوین له سووره تی (البقرة) و له شوینیک له سووره تی (آل عمران) و
 له شوینیک له سووره تی (الجمعة)، وه ئه رکه سه ره کییه کانی پیغه مبه ر
 (عليه الصلاة والسلام) له چوار شتاندا کورت ده کاته وه ده فره موی:
 ﴿يَقُلُّوْا عَلَيْهِمْ اٰیٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (آل عمران - 164،
 الجمعة - 2) له شوینیک دیکه شدا ده فره موی: ﴿يَقُلُّوْا عَلَيْهِمْ اٰیٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ
 الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ﴾ (البقرة - 129) ته وهی که گرنکه ته وهیه رسته ی
 (يَقُلُّوْا عَلَيْهِمْ اٰیٰتِهٖ) له هه موو شوینان له پیشه وهیه، چونکه پیشی ده بی
 تو عقلی خه لک رۆشن بکه یده وه به ئایه ته کانی خوا، چونکه ته گه ر خه لک
 به عقل تینه گا، نازانی به دل چی خۆش بو و رقی له چی بی، چی قبول
 بکاو چی ره فز بکا!! دوی رۆشن بوونه وهی عقل بیگومان پیویست به
 ته زکیه ی نه فسیش ده کا، بو ته وهی ئه و زانیارییه به ته نیا زانیاری زه ینی و
 زانیاری ساردو سری نیو می شک نه بن، وه که ته وهی فه یله سووفه کان، به لکو

بىچنە نىو دله وەو زانين بگورى بۆ توانين و حالى بوونە که بىتە حال، وە ئىنسان بچوولئى، وە بە پىي ئەو زانيارىيانە که لە مېشکيدا کۆبوونە وە دله کەشى رۆشن و بىدار بىتە وەو ئەو ئىنسانە بچوولئى بەرەو ئەو شوينەى که شەرع دەفەرموى.

16- گۆرپنى فۇنەتيك و شيۆەى دەنگ ئە بەرزو نزم كردندا به گۆيرەى بابەت (تغيير نبرة الصوت رفعاً وخفضاً حسب المقام)

يەكى دىكە ئە بىنەماكانى وتارىيى كە پىويستە وتارىيى گىرنگى
پىبداو رەچاوى بكا، برىتيە لەو كە بە پى قسەو باسەكانى سەر مېنەر
وتارىيى دەنگ و شيۆازى دەرپرېنى خۆى بگۆرې، ھەمووتان دەزانن يەك
تايم بوونى ھەرشتيك ئىنسان ماندوو دەكا، بۆيە پىچەوانەى ھىكمەتېشە
ئە كاتىكدا بابەتيك پىويستى بە توورەبوون و ھەماسەت ھەبى ئەو بە
نەرم و خاوى بىلې، وە كاتىك باسى شىتيك پىويستى بە حوزن و دۆ
نەرمىى بى، دۆ نەرمىيت پىو ديارنەبى، واتە بە پى بابەتەكان ئىنسان
دەبى دەنگى بەرزو نزم بكاو بىگۆرې، نەك شيۆەى قسەكانى ئە سەرەتاو
تا كۆتايى يەك شيۆە بى، چونكە بەراستى جارى وا ھەيە وتارىيى كە
دەچىتە سەر مېنەرەو ئە يەك تايم دەست پى دەكا تا ئىدەبىتەو،
بىسەرەكانى خۆى و نوپۆخوينەكان زۆر تووشى مەلەل و ماندوو بوون دەكا،
بۆيە وتارىيى دەبى ئە وتارەكەى بزانى، كە جارى واھەيە بابەتيك
پىويستى بەو ناكات رقى خۆت ھەئسىنى و ھەماسەتت بەرزىتەو،
وامەكە، كە پىويستى بە عەطف و بەزەيى دەرپرېن بكا با ئەو عەطف و
بەزەيى يە لەوكاتەدا ئە قسەكانتدا رەنگ بداتەو، كە پىويستى بە
قسەيەكى ھىواش بكا، بە ھەمان شيۆە وا بكە، جارى واش ھەيە نەخىر

پىيۈستى بە شىۋەيەكى دىكە دەكا لە توندى و توورەيى لەو كاتەشدا بە
پىيۈ پىيۈستى شوپنەكە قسە بكە ، كەواتە بەپىي بابەتەكان دەنگ و
شىۋەي دەربىرېنت بگۆرە كە ئەوەش ھەر دەگەرپىتەوہ بوۋ ھىكمەت و
لېزانىي.

17- خۇپاراستن ئە وشەو تەعبىرى سووك و نەگونجاوو هەئسوگەوتى نەشیاو (تجنب التعبيرات المشينة والتصرفات غير اللائقة)

ئەمدەش بىنەمايەكى گىرنگى وتارىيى يەو وتارىيى پىويستە ئە خۇيدا
بىيىنىتە دى و كە خۇى پىارىيى ئە وشەو تەعبىرى سووك و ناشىرىن و
هەئسوگەوتى نەشیاو، ديارە لىرەدا مەبەستەم ئە كاتى وتاردانە بە
تايىبەت، ئەگەرنا ھەمىشە مەسۇلمان دەبى ھەر بە نەزاكەت و سەنگىن
بىت، وەك: پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ئە پىناسەى ئىمانداردا
دەفەرمۇي: ((ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا
البغي))^[۱]، واتە ئىماندار تەوانچ لىدەرە ئەغەتكارو جىئودەرە زمان
پىس نىە، بەراستى دەبى زۆر وريابىن وتارىيى نابى وشەى بى نەزاكەت
لەسەر مەنبەرى پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بەكارىتى، وە نابى
وتارىيى قەسەو رەفتارى وا بىكات كە خەلكى عەوام رەخنە بگى كە چۆن
مامۇستا دەبى باسى فلان وشەىە بىكات! چۆن دەبى باسى فلان بابەتە
بگى لەسەر مەنبەرى پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام)! وتارىيى دەبى
زۆر وريابى، جارى واش ھەىە وشەىەك ئە شوين و ناوچەىەك ناشىرىنە،
بەلام ئە شوين و ناوچەىەكى دىكە ناشىرىن نىە، دەبى ئىنسان لەوھش

(12) رواه أحمد و البخاري في الأدب و ابن حبان و الحاكم و صححه السيوطي.

18- بویری و حهق بیژی (الجرأة و قول الحق)

پیوسته و تاریخ به حکمت و لیزانی یه وه ئه وهی به ههق و راستی ده زانی بیلێ هه قسه و بابه ته له شوینی خۆیداو به دادگه ریی و ئینصافه وه، وه له رووی دلسۆزی و په رۆشه وه به ته نکید و تاریخ ده بی حهق بیژو بویر بی، ته گه ر و تاریخ نه ویری ههق بلێ با نه چیتته سه ر مینبه ری پیغه مبه ر (عليه الصلاة والسلام) به راستی مینبه رو دوانگه ی پیغه مبه ر (عليه الصلاة والسلام) بۆ ئه وه یه که حهقی له سه ر بگوتری، به لām به ئینصافه وه، خوی په ره ردگار ده فهرمو ی: ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ (الشعراء-183) واته: شتی خه لک به که م مه گرن، بیگومان ته مه مه وریده که ی تایبه ته به لām مه دلوله که ی گشتی یه، زانایانی (اصول ده لێن: (ان خصوص السبب لا يمنع شمول المعنى) ^(س٦) که واته: ته گه ر یه کینک چاکه یه کی هه یه، با به دادگه ری چاکه که شی باس بکه ین و خراپه که شی باس بکه ین، ته گه ر نا ده بی حهق بگوتری، به لām له رووی دلسۆزی و په رۆشه وه ئیمه مه به ستمان ته وه نه بی خه لک بشکینین و خه لک ناشیرین بکه ین، یان ته شهیر به خه لک بکه ین. جا حکومه ته. خه لکه. حیزه، که سیکی تایبه ته، به لکو مه به ستمان دلسۆزی و په رۆشی بی، به راستی ماموستایان! ته و حاله ته نه فسیه ی که ئینسان بۆ خوی هه یه تی زۆر

(13) واته: تایبهت بوونی هۆ، پێ له گشتگیربوونی وانا ناگرێ.

کاریگەر» له‌سەر ئەو شوینە‌واره که به‌جی دێلێ و ئە‌گەر ئینسان دێلێ
خۆی پڕیکا له‌ رِق و کینه به‌رانبەر به‌و خه‌ڵکێ که قسه‌یان ئاراسته ده‌کا،
قسه‌که‌ی کاریگه‌ری نابێ و ئە‌وانیش له‌ به‌رانبه‌ردا رِق و قین دروست
ده‌که‌ن، جا ئە‌گەر هێ واهه‌بێ ئێی بوه‌شیتته‌وه کینه‌ی هه‌بێ و خۆبه‌زل
گریی و هه‌سه‌دی هه‌بێ، به‌لام مامۆستا و تاریژی ئایینی ئە‌وه‌ی ئێ
ناوه‌شیتته‌وه که له‌سەر مینه‌به‌ری پیغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام)
ده‌هه‌ستیت و ئایه‌تی خوا و فره‌مایشتی پیغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام)
ده‌خوینیتته‌وه، نابێ کینه‌و بوغزو غه‌ره‌ز پالێ پێوه بنێ وه نابێ له
قسه‌کانیدا بێ ئینصاف بێ، خۆی په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموێ (وتواصوا بالحق)
یه‌که‌تر را‌ده‌سپێرن به‌ حق» واته ده‌بێ له‌نیو خۆماندا یه‌که‌تر راب‌سپێرن به
حق گو‌تن، وه پیغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام) له‌ فره‌موده‌یه‌که‌دا که
(ابو داود و احمد) رپوایه‌تیان کردوه، ده‌فه‌رموێ: ((افضل الجهاد كلمة حق
عند سلطان جائر)) له‌ رپوایه‌تی دیکه‌دا هاته‌وه که هه‌ر (ابوداود و احمد)
رپوایه‌تیان کردوه ده‌فه‌رموێ: ((سید الشهداء حمزة)) یان ((افضل
الشهداء حمزة، ورجل قام الى سلطان جائر فأمره ونهاه فقتله))، به‌راستی
ئه‌م دوو فره‌مایشته زۆر جی لێ ورد بوونه‌وه‌ن، ئێمه زۆر جار واده‌زانین
که جیهاد ته‌نیا بریتیه له‌وه‌ی که ته‌قه بکه‌ی، به‌لام لێره‌دا پیغه‌مبه‌ر
(عليه الصلاة والسلام) ده‌فه‌رموێ: ((أفضل الجهاد كلمة حق عند سلطان
جائر)) گه‌وره‌ترین جو‌ری جیهاده نه‌ک هه‌ر جو‌ریک له‌ جیهاد، به‌لکو

گه‌وره‌ترین جزیری جیهاد بریتیه له: قسه‌یه‌کی حق له‌لای ده‌سه‌لاتداریکی
سته‌مکار. چونکه نه‌گهر نه‌و قسه‌هه‌قه‌هه‌بی خه‌لک وشیار ده‌بیته‌وه،
به‌لام نه‌و قسه‌هه‌قه‌هه‌بی باجیشی له‌سه‌ر بدری، به‌لام خه‌لک به‌و
قسه‌هه‌قه‌وه‌ده‌می‌بیته‌وه. نه‌گهر قسه‌ی حق و هه‌لو‌یستی حق و
روبه‌روبوونه‌وه له‌گه‌ل (باطل) و ته‌هلی جه‌ورو سته‌مدا نه‌ما، مانای وایه
وه‌کو پی‌غه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام) ده‌فرموی (اِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي
تَهَابُ أَنْ تَقُولَ لِلظَّالِمِ أَنْتَ ظَالِمٌ فَقَدْ تُودِعُ مِنْهَا)) واته: نه‌گهر ئومه‌تی
منت بینی ده‌ترسا له‌وی به‌زالمیکی بلن تو زالمی نه‌وه خوا حافیزی
لی‌کراوه هیچی به‌سه‌ر هیچه‌وه نه‌ماوه، تنجا ده‌فرموی: گه‌وره‌ی
شه‌یدان حمزه‌یه، وه‌پی‌اوینک که هه‌لده‌ستی بو‌لای ده‌سه‌لاتداریکی
سته‌مکار فرمائی پی‌ده‌کا به‌چاکه‌وه نه‌هی لی‌ده‌کا له‌خرابه‌وه ته‌ویش
ده‌یکوژی، نه‌و که‌سه له‌گه‌ل حمزه‌یه‌وه له‌دوای حمزه‌وه دیت ((سید
الشهداء حمزه ورجل)) له‌ری‌وایه‌تیکی دیکه ده‌فرموی: ((ثم رجل) واته:
پله‌یه‌ک له‌دوای حمزه‌وه دیت (خوا لی‌ی رازی بی) حمزه‌ش پی‌غه‌مبه‌ر
(عليه الصلاة والسلام) به‌(سید الشهداء)ی ناو ناوه، که نه‌وه شتیکی
زور گه‌وره‌یه. که‌واته ئیمه به‌وه که (أفضل الجهاد) نه‌نجام ده‌دین و ده‌چینه
ریزی سیدی شه‌هیدانه‌وه، باج دانی ده‌وی، به‌لام نه‌و باج دانه نابی وامن
لی‌بکات که له‌حق گوته‌ن بسله‌میننه‌وه، تنجا به‌راستی حق گوته‌نیش

ئىنجا گومانىشى تېدىنىيە كە ئە كاتىكىدا ئىنسان چاۋپروانى
تاقىكرانەۋە بەلاۋ گرفتارى دىكات ئە كاتى تووشبونىدا نىشلەۋى و
هاۋسەنگى (توازن)ى خۇى ئە دەست نادات پاشانىش سىستىي و لاۋازى
رووى تىنكات و ئە كاتى نارەحتى و گرفتارىدا پاشە كىشە ناكات!

یه کهم: له سەر هه قـگوتنه که ی قهرزدار بۆته وه کۆتایی هه ئۆیسته
هه قه که ی خۆی به هه ئۆیـسـتـیـکی (باطل) هیـناوه سهـرهـتا باش
راساوه، به لām له نیوهی رییـیهـدا کهـوتـوه پـساوه پـیـی نهـماوه.

دووه: وه ئيسپاتي کردوه که هه قوتنه که یه که مېشی ته نیا دلگهرم
بوونیکی کاتی و حماسه هه ئسانیکی بی بهرنامه بووه پیشینان
گوتنه (سوار نه بووه به لایم ته سپ هه لای گرتوه).

بۆیه هەركات هەقمان گوت و بویری و ئازایەتیمان نیشاندا ئەسەر
مینبەری پیغمبەری خوا ﷺ با کە ئەمینبەرش هاتینە خوار
هەلۆیستی بویرانەو جوامیرانەو خوار مینبەری پیغمبەرشمان ﷺ
هەر ئەهەرجاویت و با ئەگەر ئە هەقسێژیدا چاومان ئێکێردەو

کردوو مانده ته سه‌رمه‌شق. له خۆراگریی و ته‌حه‌مۆلی سه‌ختییی
 دژوارییه‌کان و باجدانی هه‌قبیژی و شوینکه‌وتنی هه‌قیشدا هه‌ر چاری
 لی بکه‌ین و بیکه‌ینه سه‌رمه‌شق. نه‌ک ته‌نیا له بواری قسه‌و وتاری سه‌ر
 مینه‌ردا شوینی بکه‌وین و له بواری کارو هه‌لۆیستی خوار مینه‌ردا
 شوین پی بزر بکه‌ین، چونکه: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
 حَسَنَةٌ﴾ (الأحزاب-21). هه‌موو هه‌لۆسوکه‌وت و کرده‌وه‌کانی پیغه‌مبه‌ری
 خوا ﷺ ده‌گریته‌وه.

له کۆتاییش دا ده‌لێم:

له‌راستیدا که‌سیک که پاش چوارقه‌سی هه‌ق و راست گوتن، به‌ چوار
 قسه‌ی ناخۆش و هه‌ره‌شه‌و گوره‌شه‌ یان ماوه‌یه‌ک زیندان و چهند زلل‌ه‌و
 قه‌مچی‌یه‌ک بشله‌ژێ و خۆی و دۆستانی زۆر سه‌غله‌ت بکات و هتد،
 به‌و هه‌لۆیسته‌ لاوازو پی خیره‌ی هینده‌ ئیسلام و مه‌لاو مزگه‌وت ناشیرین
 ده‌کات، ته‌گه‌ر ده‌سالان هه‌قی گوتبی خۆی قه‌رزدار کردۆته‌وه‌ و کاریکی
 کرده‌وه‌ که قازانجی سه‌ری مایه‌ی خواردوه‌!

بۆیه‌ ته‌گه‌ر هه‌ر کامی‌کمان که له‌سه‌ر مینه‌ردی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 وتار بۆ خه‌لکی ده‌دات و ئامۆژگاری مسوولمانان ده‌کات ته‌م دوو‌عا‌یه
 بکات شتیکی زۆر به‌جی‌یه‌:

خوای پەرەردگار!

يارمەتيم بده كه ئەو قسەباشانەى لەسەر مەنبەر بۆ خەلگى يان دەكەم
 كە ھاتمە خواری بە كەردەوێ خراپ و ھەلۆيستی نالەبارو ھەلۆكەوتى
 ناھەموار ھەلپان نەوھشپىنمەو ھەلپەندى (وھستای قسان و كۆلەواری
 دەستان) م بەسەردا نەچەسپى و نەكەوینە بەر ھوكمى ئایەتى: ﴿يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۚ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا
 تَفْعَلُونَ﴾ (الصف-2،3)، وھسەرەنجام خەلگىك بەھۆى وتارو قسەى باشى
 ئیمە بچیتە بەھەشت و خوشمان بەھۆى كەردەو ھەلۆيستی خراپمانەو
 بچینە دۆزەخ!

The banner is a horizontal strip with a light blue background. In the center is a portrait of a man with a white turban and a white beard, wearing a white robe. To the left of the portrait, there is a Facebook icon and the text 'AliBapir.com'. Below the portrait, there is a YouTube icon and the text 'AliBapir.com'. To the right of the portrait, there is a Telegram icon and the text 'AliBapir.com'. At the bottom of the banner, there are three QR codes. The text 'AliBapir.com' is repeated in a stylized font at the bottom center.

20- وتاریژ دهبی خاوهنی که سایه تیه کی پاک و چاک و

راست و دامه زراو بی (ینبغی للخطیب أن یكون ذا شخصیه
نزیهة طیبة مستقیمة)

ماموستایانی بهریز!

بهراستی قسه و رەفتار و هه‌لویستی ئینسان به‌شیکه له کهسایه‌تی
ئینسان، ئینسان خوی کهسایه‌تی یه‌که‌ی چۆن بی قسه
هه‌ل‌سوکه‌وته‌کانیشی هه‌رواده‌بن، دیاره‌ زۆربه‌ی ماموستایانی ئیمه‌ ده‌بی
سوپاس و ستایشی خویان له‌سه‌ر بکه‌ین، له‌ پاک‌ی و نه‌زاهه‌ت و
راستی، به‌لام وتاریژ ده‌بی زۆر ئاگای له‌ کهسایه‌تی خوی بی و ته‌وه‌ی
به‌ قسه‌ له‌ شتی چاک ده‌یلێ خوی به‌ کرده‌وه‌ جی‌به‌جی بکات و خاوه‌نی
سیفه‌تی به‌رزو په‌سندی ئیسلامی بی و، نمونه‌ی پاک‌یی و راستیی و
ته‌واویی ئیسلام بی و خوهره‌وشتی به‌رزو په‌سه‌ند له‌ خۆیدا بکاته
حاله‌تیکی چه‌سپییو، له‌ بوا‌ری خواپه‌رستی و عیباده‌تی شه‌خصی و
هه‌ل‌سوکه‌وت و -نیا به‌که‌م گرتن و داد‌گه‌ریی و خۆپاراستن له‌ شتی خراب و
ناره‌وا و پابه‌ندی به‌ شه‌هرعه‌وه‌ له‌سه‌ر ئاستی خیزان و په‌روه‌رده‌کردنی
منداڵ و هتدا، چونکه‌ وتاریژ هه‌تا بو‌خوی چاکتر بی قسه‌کانی
کارگه‌رییان زیاتر ده‌بی له‌سه‌ر خه‌لک، وه‌ ده‌بی هه‌ول بدات له‌ ته‌عامول

له گهڙل خاوو خیزان و دهر و جیران و گهرهك و هاوشاری و خه ئكیدا به گشتی، هه ئسوكه وتی سهرچاوهی گرتبی له شه ریعه تی خوا، بو ئه وهی له وتار و بانگه وازدا سهر كه وتوو بیټ و قسه كانی جی خویان بگرن و بهر هه مدار بن.

هه رچه نده جاری واش هه یه ئینسان به ده ست خوی نیه كه كور یکی یان كه سه یکی خراب ده بی، وهك چۆن (نوح) (عليه الصلاة والسلام) پیغه مبه ر بووه و كوره كه ی كافر بووه، به لام ئینسان ده بی و ریابی و ئاگای له خوی بی وه كو خوی پهروه ر دگار ده فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ﴾ (المائدة - 105)، ته ی ئیماندارینه ئاگاتان له خۆتان بی ته گه ر ئیوه ری راست گرتوو بن ته وانه ی كه ریسان لی ون بووه زیانتان پی ناگه یه نن، به راستی (گوزه چی تی دابی ته وه ی لی ده رژی) و ئینسان قسه كه ی له قه ده ر خۆیه تی و به ته ندازه ی ته وه ی كه ئیمان و عه قیده كه ی باشه و عیباده تی چاكه و ته قوای باشه و ته زكیده ی باشه و ره وشتی بهرز و جوانه، قسه كه شی باش ده بی، كه واته یه كه م ده بی له خوی پهروه ر دگار بیار پی نه وه و داوای لی بكه یین داوی له گهڙل خۆمان هه ول به یین كه هه رچی زیاتر شه خسیه تی خۆمان بكه یینه شه خسیه تی کی ئیسلامی، كه ده چینه سهر مینه به ری پیغه مبه ر (عليه الصلاة والسلام) شایسته ی ته وه بین له سهر مینه به ری پیغه مبه ر ﷺ رابوه ستین وه به راستی وهك له كتی بی (زانایان) دا باسم كرده ته هلی عیلم ده بی به عیباده تی

زیاده و به رهوشستی بهرزو جوان و قورئان خویندن و به زیکرو فیکری زیاترو زوهدو عدل و به هه موو شتیکی باش له خه لک جیابکرینه وه، نهک ته نیا به قسه کانیا، چونکه ته گهر ههر قسه مان له خه لک زیاتری، ته وه خه لک ناکه ویتته ژیر کاریگه ریمان و شایسته ی ته وه ش نین که له سه ر مینبه ری پیغه مبه ر ﷺ بوهستین کوتایش به و په نده دینم که ده لئ: (عَمَلُ رَجُلٍ فِي أَلْفِ رَجُلٍ أَتْلَغَ مِنْ قَوْلِ أَلْفِ رَجُلٍ فِي رَجُلٍ) واته: کرده وه ی پیاویک له ههزار پیاودا کاریگه رتره له قسه ی ههزار پیاو له پیاویکدا، خوی پهروه ردگار و امان لیبکا که به کرده وه و رهفتار پیش قسه و وتار دینی خوی پهروه ردگار له خه لک بگه یه نین .

وصلی الله علی محمد وعلی اله وصحبه اجمعین

والحمد لله رب العالمین

شه مه

2006/11/11

هه ولیر

نيۇەرۈك

بابەت	لاپەرە
پېشكەش بى .	7
پېناسەى ئەم نامىلكەيە .	8
پېشەكى .	9
دەستپىك .	15
(1) ساغىيى و دىسۆزى .	19
(2) زانايى و شارەزايى .	22
(3) لىزانىيى و قسە پوونى .	28
(4) رېكخستى و رېزبەندىيى كردنى قسەكان .	30
5 ، 6 ، 7) رەچاوكردنى ئاست و پېيويستى خەلك و ، لە گىرنتەرەو بۆ گىرنگ چوون و ، شتى تازە پېيپوون .	32
(8) گىرنگى دانى زۆر بە ئيمان و عەقىدە .	37
(9) رەچاوكردنى دلخۆشكردن و ئاسانكارىيى و خۆ دوور گىرتن لە سەلمانەندەوەر وەزەحمەت خستى .	39
(10) وريا بوون لە تېپەراندن و بەزايەدان .	41
(11) كورتىيى و پوختى و دووبارەنە كرد نەو مە گەر لە بەر پېيويستىيەكى گىرنگ .	44

47	12) پروونكردنه‌وې چەمك و وشە كليلييه كان .
53	13) دره‌وشاندنه‌وې راستيى: گشتگيرى و هممه‌لايه‌نيى ئيسلام.
57	14) قسه‌كردن له‌سەر بابەتەكانى پۆژو مه‌سه‌له‌ زيندووه‌كان .
60	15) جەخت كردن له‌سەر عەقل پۆشكردنه‌وې دڵ بيداركردنه‌وې.
63	16) گۆرپىنى فۆنەتيك و شي‌وه‌ى دەنگ له‌ به‌رزو نزم كردن دا به‌ گۆيره‌ى بابەت .
65	17) خۆپاراستن له‌ و شه‌و ته‌عب يىرى سووك و نه‌گونجاوو هه‌لسوكه‌وتى نه‌شياو .
67	18) بو‌يرى و هه‌قبىيى .
71	19) ئاماده‌يى باج‌دان له‌سەر هه‌قبىيى و پيشان نه‌دانى لاوازيى و پاشه‌كشه .
75	20) وتارييىژ ده‌بى خواهنى كه‌سايه‌تييه‌كى پاك و چاك و راست و دامه‌زراو بىت .
78	ني‌وه‌رۆك

رەڤە پەندى مەكتەبى ھەمىسە ئەلى بابىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

گۆڤى - گۆڤى

عەلى بابىر AliBapir

عەلى بابىر AliBapir

رەڤە پەندى مەكتەبى ھەمىسە ئەلى بابىر

رەڤە پەندى مەكتەبى ھەمىسە ئەلى بابىر

ئەم نامیلکە یە

بیست (20) بنەمای گەرنگی و تەریژی (الخطابة) ی تیدا خراونە پروو
کە رەچا و کردن و پێوە پابە ندبوونیان بو هەر دوا نەدر (خطیب) ی کی
سەر کە وتوو پێویستە.

دیارە ئینسانی مسوڵمانیش لە سەری پێویستە هەر ئەرك و کاریکی
پێی هەلسن بە چاک و پێکی ئە نجامی بدات، چونکە خۆی بەرزو مەزن
(عزوجل) لە چەندان شوینی قورئانی دا مەدحی چاکە کاران (ع سنین) ی
کردووە و رایگە یاندووە کە خوشی دەوین: ﴿ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (آل
عمران- 148) پێغە مبه‌ری خواش ﷺ ئا گاداری کردووی نەووە کە خوا
پێویستی کردووە کە هەموو شتێک بە چاکیی ئە نجام بدری: ((إِنْ أَلَّفَهُ
تَعَالَى كُتِبَ الْأَحْسَانُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ)) رواه مسلم.

هە ئۆرە کۆمەڵە نەرمەکانی ئەمەڵەکانی
Stay in touch on social media
ئەمەڵەکانی مەکتەبی مەسڵەسە عەلی بابیر

AliBapir.com

www.alibapir.net

ئەمەڵەکانی مەکتەبی مەسڵەسە عەلی بابیر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

ئەمەڵەکانی مەکتەبی مەسڵەسە عەلی بابیر

AliBapir

ئەمەڵەکانی مەکتەبی مەسڵەسە عەلی بابیر

نہم نامیلمکیر

بسم ۶۰۶ بنہمای گرنی و ناریتری د لفظ بنہمای بنہما خروا و نہ
برو، کہ برہما و کروا و یوہ بابہ نرودینا و یوہ رولانہ و رخطیب لکری
سہرکہ و فوہ یوہ سہ .

و بارہ یسٹنی مسوٹا بنہمای سہری یوہ سہرہ ریک و کار لکری بنہمای ہسٹا
بہرہ لکری و ریکری بنہمای ہسٹا، چونکہ مولا بہرہ رولانہ و نہما سوتنی و نہما
سہری ہما کہ مولا (مسنین) ی کرووہ و بدلیکہ یانہ وہ، کہ مولا سوتنی و نہما
(واللہ عبت المحسنین) آن مران، یقہ بہری مولا سوتنی ناگہ لکری کرووہ و نہما
کہ مولا یوہ سوتنی کرووہ، کہ مولا سوتنی بہرہ لکری بنہمای ہسٹا .
دہقا لہ فاعلا کثر اللہ عفی عنہ سوتنی، رولانہ مسلم .
عسے لہ باسیر

www.alibapir.com

Alibapir

www.alibapir.com

www.alibapir.com

www.alibapir.com

www.alibapir.com

Alibapir

www.alibapir.com

www.alibapir.com

نہم سیکہی تہ فسیر
نہم سیکہی تہ فسیر